

17932 6807

IKTÁRI
BETHLEN GÁBOR
Erdélyi Fejedelem

és

A Nagy Enyedi Év. Réf. Fő Oskola

Alapítója
EMLEKE

Két Beszédken.

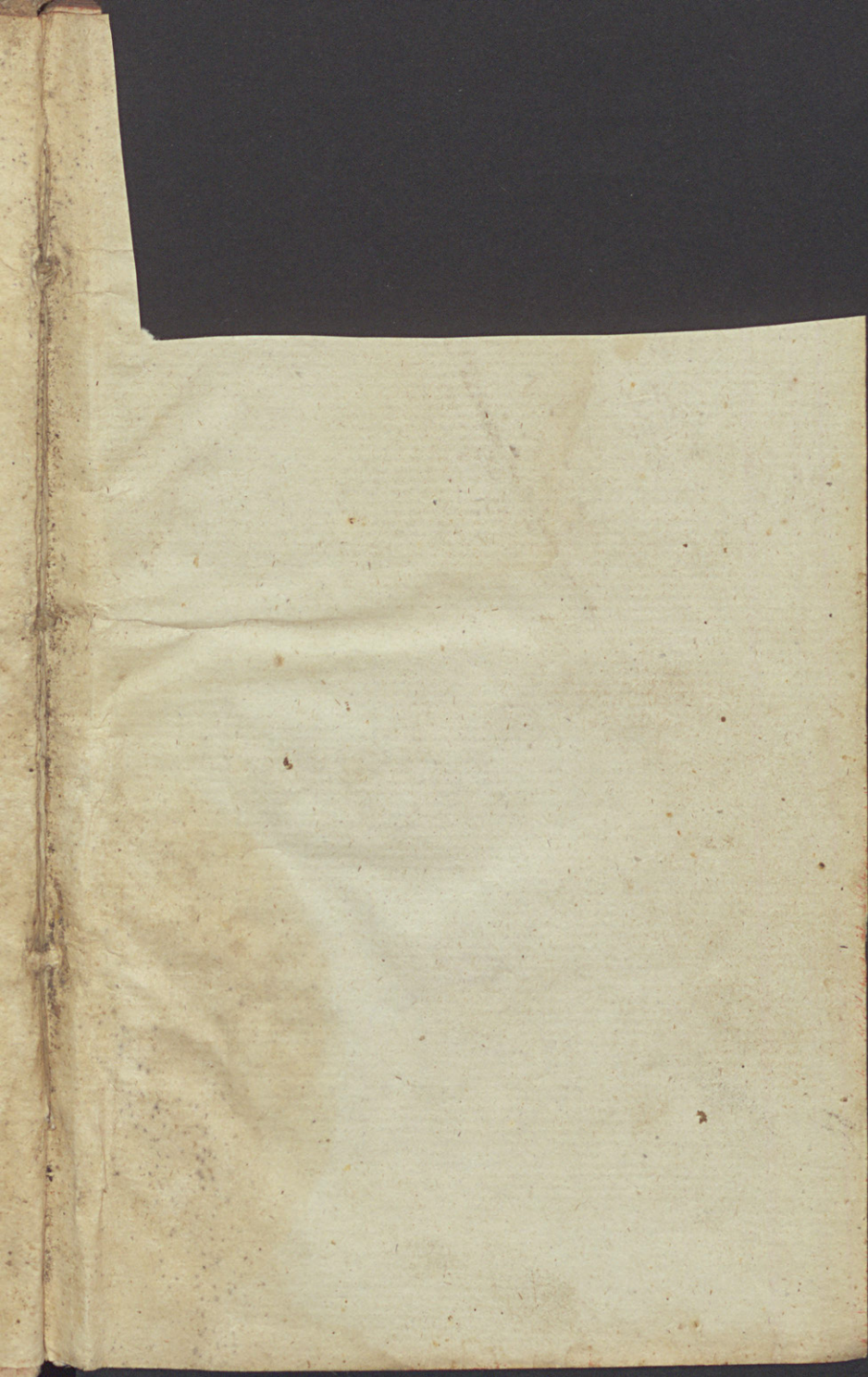
MDCCCXXXII.

384. D.

helve

A me

és rövid címe

~~1886~~
~~1887~~
~~1888~~
~~1889~~

2190-1918/19

A'
BÖLTS FEJEDELEM'

és

HAZA ATTYA'

E M L É K E.

melyet írt,

és a' N. Enyedi Evangélico — Réformáta
Nemes Fő Oskola' udvarán számosan egy-
be sereglett diszes Gyülekezet, és a' Ne-
mes Tanuló Ifjúság előtt el is mondott.

ALMASY FERENTZ

a'

Logica Classis' K. R. Tanítója.

Május' 1^{stő} napján 1828^{ba} N. Enyeden.

NAGY ENYEDEN,

Nyomtattatott a' Ns. Réf. Kollégyom' betüivel.
Vizi István' ügyelete alatt 1832.

~~110649~~ ~~13032~~

110649

~~110649~~ ~~600~~

110649

Ergo BETHLENIUM perpetuus sopor
Urget! cui pudor, et Justitiae soror
Incorrupta Fides, nudaque veritas
Quando ullum invenient parēem?
Cunctis ille bonis flebilis occidit,
Nulli flebilior quam tibi hungara tellus.
Horatius.

A' köz embernek neve vész magával:
Kints, kevély márvány paloták homályba
Dőlnek, elmúlnak, 's heverő Uroknak
Híre enyészik;
A' Derék nem fél az idők' mohától,
A' koporsóból kitör, és Eget kér,
S' érdemét a' Jók, Nemesek, 's jövendő
Századok áldják.
Ber'senyi.

Imprimatur.

Claudiópoli die 26^a Novembris 1831.

JOANNES SZABÓ, m. pr.

Librorum Revisor.

Nyóltzadik évi folyamata e' Fő Oskólai szokásos Emléknaphoz, 's azon babérkoszorúnak, melyet tízennégy kezek a' halhatatlan érdemnek, előttem egészbe meg fontak, nints már abban hézag, hogy a'nyóltzad évi gyenge ujjak oda még valamit tűzzenek: — nints hát egyéb kötelesség, csak öntözni évenként, 's a' hervadástól megóvni. — Én is, mint ezen jól gondolt ártatlan hazafi kötelességnek egyik hiv telyesítője, az Örhegy' tövéből ki buzgó forrásból egy tésze tiszta vizet merítve, a' köz-helyen már zöldellő koszorút gyengén meg lótsolom. —

Most; midőn a' Mennyei Atya felhozta a' lámpást, hogy öt szeretni tanuljuk, és a' Képletnek kedves felváltásával a' Tél' fagylántzai aloll feloldozótt Természet a' Mindenség' köz - Attyának jelenlétét mutatja minden fűben, 's a' legkisebb féreg is lételén örvendve, megindult tanubizonyoságot

tenni az ő joságáról, — minden nyilló virág egy gyöngyel, a' melyet titkon az éjzaka hullat reá, a' Reggelt, az Égnek, és a' földnek második szülőtjét innepli. — A' Ligetek' kedves énekessei meg újjult hurjaikat pengetik, 's a' magános Fülemlile is, a' Tavasznak ezen nem tanult hármóniájába hájoló csattogását elegyítve, az eggyetlen Atya' Thronussához hálát zeng: — most, midőn az újj teremtő szózatra a' Természet számtalan felséges formákban ébred fel, és a' Gondviselésnek ezer jelei ébresztik bennünk a' hálaérzést; Májusnak szépen nyílt reggelén Barátim! nyissuk meg mi is szabadon keblünket, öntsük - ki háládatos tiszteletünket ahoz, a' ki meg érdemlette a' maradék' tiszteletét; kinek fenn tartják a' késő századok emlékét, a' ki Némzetünknek, Hazánk'nak volt Attya, magyar Áthénásuknak bölts alkotója. —

A' Ditső BETHLEN GÁBOR ez, Hazánk régi Fejedelme, kit lelkesített a' Törvény', Hit, Vallás', 's édes Hazája' szerelme. — Ez a' nap egy Nemet' Boldogítójának napja, tartsuk fenn mi is az ő emlékére e' napot; 's adjunk Hálát ezzel a' Vi-

lág' Urának; hogy ily nagy Férfit adott édes Nemzetünknek, 's kitsiny Hazánkknak. — Kinek bölts intézete volt az Ifjakat Hazáfnak, embernek nevelni, a' köz-boldogságon nem csak életében, hanem hólta után is munkálódni. — Ezen boldógittó emléknapon szenteljünk egykét fertály orát a' Haza' Nemtője (: Génius :) áldott emlékezetének meg ujíttására. —

Én hasznos élete' főbb vonásainak rövid előadásában szóllom ki a' háládatos köz-tiszteletet — elhalgatom benne a' nagy Katonát, el a' 42. ütközetekben bátor Vezért — el a' külföldi egyes Nemzetek iránt tett érdemeit: — Ugy szóllok rólla inkább mint Nemes Fő Oskolánk' Fundálojáról: — ily foglalatu, igen rövid, és egyszerű előadásom légyen a' Haza' fiatal Themistoclessei előtt Miltiadesi oszlop.

Erőtelen kéz fog a' nagy rajzhoz, reszketők az én vonásaim, mint az írni tanulo gyermeké, de hiszen a' legtudósabb kéz is reszketve írta az első betüt; és valamint a' leírt szónak nem haljuk a' hangját, még is megelégszünk vele, még is úgy képzeljük, mintha hallanók: — ugy Ti is Nemes Ta-

núló Ifjuság, 's diszes Gyülekezet! elégedj-
 meg a' gyenge festéssel, 's képzelve benne
 a' tökéletest, midőn párját hijában keresed,
 tisztelettel borúly le az Örökkévaló előtt, há-
 lákat adva, hogy egykor BETHLEN-t a'
 Hazának elő állította. —

Te pedig nagy BETHLEN! e' köz-öröm'
 habér koszorúját, mely a' siron túl is a' hal-
 hatatlan főknek késő Jövendőkig virít, fo-
 gadd el most is hiv Unokáidtól, 's bódog
 Mennyezből nézz le a' Haza kis Polgárinak
 ezen ártatlan szent áldozatjára; nézd mint
 ég szemekben a' tisztelet' lángja, halgasd
 szivek' háladobogását — jelenléted ihlesse lel-
 keket, serkentse a' virtus' útjára.

Legelőször köszöntötte vólt Ditső Feje-
 delmünk az áldott Nap' világát kitsiny Er-
 délyünk' ILLYE nevű mező városotskájában,
 idvezült Attya IKTÁRI BETHLEN FAR-
 KAS' BÁTHORI ISTVÁN akkori Erdélyi
 Fejedelem, és Lengyel Király' Tanátsossa,
 's Hadainak Fő Kapitánnya, 's édes Anyja
 SZÁRHEGYI LÁZÁR DRUSINA' nagy
 örömekre az 1580^{diki} Évbe. — Minthogy a'

Térmészet a' maga úttját ritkán, és csak erőltetve hibázza el, 's töbnyire, mint a' Tibur' koszorus Lantossa éles, és az embereket esmérő lélekkel megjegyzette, az erőssektől erősek születnek, 's a' derék embereknek derék maradéki szoktak lenni; így BETHLEN is eggy olyan Atyától származván, a' ki nem magának, hanem mint a' Spártai Atya, a' Hazának nevelte gyermekeit, mint Hektor kisdedének, néki is fényes sisak tétetett játéku, hogy attól se rettegne: az Anya, mint az Ákhillesé, mindent elkövetett, a' mi a' tisztaság, egészség, és a' test keményítettésére tartozott: példával, 's cselekedettel jártak mind ketten előtte. — Nevelői, az ő serdülő korának szürkületében, a' Bölcsesség' fáklyájával mentek előtte, hogy élni tanítsák; annak világánál látta meg a' setétben is azt az igazságot, mellyet olykor olykor a' ködtől befedezett ifjui ész, az életnek szövénnyeiibe baktatva keres; ők mutatták meg néki, hogy a' Virtusnak, és Jónak eredeti hazájok az Égben van, hogy azoknak uttya nem darabos, nem félelmes, de éppen olyan szép, mint maga a' virtus. —

Testére, és lelkérenézve BETHLENünk

kiteltző vólt; ékes termete, mely szerént mint-egy Égbe törekedő sugár tölgy felemelt fövel, hogy annál könnyebben repülhessen a' Tsillagok' ama mezejére, melyen egyszer nemesebb hazáját óhajtva reméllé, méltóságot árasztott; — kiderült homloka a' Tudományok' szent Templomának külső oldala, melynek hajlékába a' Lélek könyvtárját tette: — égő szemei; melyeken a' világosság, mint ablakokon, a' Lélekre béhat; — egész ábrázattya mosolygó volt, a' honnan mint egy erkölts Kathédrajából, vagy mint egy Isten' képe 'sámolyáról az ábrázat vonások a' virtust hirdették, melynek szép nevére mindég dagadott bátor meje. — Ezen természetnek mindenben meg felelt az ő tökéletes lelke, korán meg gyúlt abba az a' forró vágyódás, hogy Hazájára ő is annyi fényt vehessen, a' mennyit egy magát arra szánt Halandó szokott vetni: e' gyulasztotta ötét mindég alája nem adni magát az előre ellátott akadályoknak, felkelni a' nyugalomnak puha párnájáról, 's a' harmatnak gyöngyeit fel szedve, gyors lábakkal sietni a' kies dombok' tetejére, idvezleni a' felkelő napot. Meg esmerte ugyan is azt, hogy minden Reggel

egy kicsiny képe a' nagy Teremtésnek, és hogy a' Hajnal első jelenése a' lételnek: midőn a' közelgető Napnak kedves sugárai, a' homálynak, melyel a' föld fedeztetett, póláját feloldozzák, megvidulnak minden vidékek, elevenség ömik ki a' Halmokra, és rétekre: a' legelő nyájaknak bögéseiből, és a' repeső madárkáknek csevegéseiből egy mesterségtelen édes hármónia elegyedik, melyet a' feléledett anya Természet háláadás' áldozattyául viszen Teremtője székihez. — Szemlélte ő azt is hogy a' hajnal, ez a' születése a' világosságnak, 's egyszer'smind hálála a' setéltségnek hogy hozá mozgásba ottan ottan az életet.—

Már tizenhét esztendő's korában a' szelid Mú'sák' békés köréből kilépve, Hazájának polgári dolgait fegyver közt tanulta; a' Réformatio' böldegítő világától sebessen mivelődő szép lelke repesett örömeben, mikor politikai álmodozásaiban böldegnak o-hajtá, mint a' szabad Helvétus, bérczes Hazáját; vagy mikor az Erköltsi Tudomány' Élyzeumában az egész emberiséget egy közös szeretet' lántzába kapsolá. — Mint az Éjtzaka' csendességében messze hallik a' víz-

esés, profétai módon a' jövendőbe bélátott, mely néki sok hasznos intézetekre nyitot útát melyeket ő, minden időben, nagy szerenstével követet: — az ép 's tiszta erköltsöt, mint a' tisztelet' kompásszát, maga előtt vitte: — Így már a' Status' tökéletes fia annak zászlója alá esküszik, hogy ott az ő Jussai is sérthetellen meg áljanak, — ki áll a' nézőhelyre, hogy ott magát az ő virtusaiban meg mutatva, a' Haza' boldogságára nyómos béfolyást tehessen.

BÁTHORI GÁBORnak, kiben a' hires Báthori Nemzettség' magva szakadt, rövid ideigtartó Fejedelemsége után, Bo'snia Tartományának Praefectussa SKÁNDER Basa által, az 1^{ső} ÁCHMET Török Tsászár' nevével, a' fejedelmi páltza' felvételére az Erdély Ország Státussainak İKTÁRI BETHLEN GÁBOR ajánltatott; a' kinek Fejedelmi méltósága jeléül 1613^{ban} Aprilis Holdnapban a' Nicápolyi Divánban Iktato Levél, kard, buzogány, zászló, 's más ajándékok is kegyelmesen adattak személyesen, kit is a' Státusok, a' Koló'svári Gyűlésben örömmel elfogadván, fel is szenteltek az 1613^{dik} Évi October Hónapja' 27 kén' midön ifjui

munkás életének 55-dik őszzét számlálná
BETHLENünk. —

Mint bölts Fejedelem szivére vette a' Haza' ügyét, mély fájdalommal szemlélvén a' két Testvér hazai földben az egyenlenség' felleget tenyészni, és itt a' szivesség', 's barátság' honnyában a' polgári háborút dúlni, zavarni. — Látta hogy az idő' ronto veszélye sokakat elrántott magával, mértékletlen vágyak a' régi rendet hogy szaggatták, hogy vérzett a' Haza ön' fiaitól vágott sebébe — oda dülni, ha egyes tiszta akarattal, és erős vállakkal azt fenntartani nem tudják. — Mindjárt kezdetben a' köz csendességet, mely alatt u'sorával tenyészik a' Jó, Szép, és Hasznos, — a' szabadságot, mely az élet' legfőbb java, de oda vész jóltévő malasztja, ha vérözön, ha fegyveres kar hirdeti birását; a' szinte 16000 Erdélyiekre, mint messi Tartomány' fogságában élökre nézve, hatatosan munkálodja: — a' három Fő Nemzetek' bódogító egyesületét újból eszközli. Illyenekkel, és ezekhez hasonlókkal foglalatokodik a' nagylelkű Fejedelem. — A' Tüdos Férfiak' társaságát vi'sga szemekkel keresé; a' Classicus Iróknak, halhatatlan nagy

elméknek, mint meg annyi elsőbb rangu bűjdosó csilagoknak becses szüleménnyeit, 's dolgozásait, az emberiség' Clénodiumát számos könyvekben Gyula Fejérvárat, Fejedelmi Lakhelyébe gyűjtetvén, a' kedves Magyar Nemzet' számára hiven őrizteti: — több Morvakiakat hivat Erdélybe, kiket, mint jó mesterebereket a' Fejedelmi Udvarhoz közel Alvintzen megtelepített. —

Tsudálatos útja a' Gondviselésnek, mely szerént a' Teremtő a' maga jóltévő hatalmát akkor, és ott szokta kinyilatkoztatni; a' mikor, és a' hol leg nagyobb arra a' szükség: az 1613^{diki} Év olyan idő szakassz a' Magyar Historiában, melyben, a' Hazába fene vad módjára pusztító, a' fősvenség', 's kegyetlenkedés' szennyeivel magokat bémotskolt irigy olasz Básta Györgytől, Rudolf Tsászárnak előbb Olasz országi, azután Felső Magyar Országi hadainak híres Vezérétől, és Mihály Havasalföldi Olá Vajdától vett, még bé nem gyógyult szinte halálos sebekhez járult ujj csapások a' Nemzetet vég pusztulással fenyegetik. Midőn alattok a' Papoknak, Hölgyeknek, 's az anyai emlőtől eltiltott csecsemőknek semmi kedvezés — a' Fejedelmek' temetkező sir-

bóltjaik is megfertéztetvén, kirabolattak. — Azon időszakokban olyan vala a' kis Hazában Nemzetünk, mint az a' méts melyről azt gondoljuk, hogy már el aludt, de egyszerre fellobban, és még sokáig pislogva haladokolnak a' lángok, mintegy bajoson ki-muló embernek töredezett szemei. — Tsak eggynehány pagináit nézzük meg az akkori időnek, midőn a' Bástá szekerét Férfiak vontolták, és senki bizonyosan abban élni nem kívánna. —

Szerentsétlen idők! melyekben a' régi visszszálokadás' mindent dúló lelke, 's a' pogány nép' pusztító durva csoportja borította a' hazai földet; mikor izzadva mivelte meg a' Magyar jó földjét, és nem tudta ki fogja szedni bőv u'sorával termő gyümölsét: — nevelte anyai gondal gyermekét, és nem is sejdithette, mellyik Basának szolgálatjába fog hirtzóltatni. — A' Rendet, Törvényt, lába alatt tapodja a' visszavónás' lelke, — a' fére facsart Igazság eredeti formájából kivetkeztetik, — ásatik a' gyász sir árva Hazánkknak. —

Illy' zavaros Épochéban küldi az Ég a' nagy BETHLENT, mint egy joltévő Nem-

töt: — a' Nap nem volt pontosabb a' maga pallyafutásában, mint ő: kötözi a' Nemzet' sebeit, mellyek rokon kéztől vértettek; helyre állítja a' rendet, vissza hívja a' száműzött Igazságot, — támogatja az okos tanáts nélkül lerogyott erőt, melyet, ha bölts ész jár vele, meg segít az Ég is, ellenben lenyomja a' gonoszúl mivelő hatalmat: — pártfogolja a' meg tisztított Keresztyén Vallást, elűzi a' Nemzet' egéről a' homály felleget, attya lészen nyomorúlt Hazánknek — azt a' Hazát képzelte boldognak, a' hol az Igazság, kegyesség, és keresztyén szeretet uralkodik, — a' hol a' polgárok nem azért kerülnek a' rosszat, mivelhogy a' büntetéstől félnek, hanem azért, mivelhogy azt illetlennek, 's az emberi méltósággal megegyezhetetlennek tartják: a' Jót pedig nem azért gyakorolják, mivelhogy a' jutalomra számot tartanak, hanem azért, mert a' Jót szépnek tartják, és szeretik. —

1613^{től} fogva 1629^{ig}, 16. rövid Évek alatti bölts kormányozásában többet él a' Hazának, többet a' maradéknak egyedül, mint hosszasabb évekig mások eggyüttvéve sokan: a' Nemzetnek, és maradéknak él, 's ugyan

annak is hal meg; 's így fonnya meg önmagának az idők' hosszú sorain hervadhatatlan koszorút: így emeli fel az értznél is erősebb, 's a' sok kintsbe került Pírámisoknál magasbb' emlék oszlopot, melynek nem árt a' zápor, 's az Északi szél' dühe, el nem döntheti számtalan év' sora, 's a' halkal men-
degelő hosszas üdö' keze. —

Ezek azok az igasságok, melyek röviden kifejezik hasznos életét. —

Kötözi a' Nemzet' sebeit: mindgyárt kormányzásának kezdetében Sz. Medgyesre Országgyűlést hirdet, a' Fejedelmi széket vérrel megfertéztetett gyilkosokat Ladányi Gergely és Szilasi János nemes személyeket, mint a' Báthori Gábor Fejedelem halálának okait méltóképpen megbünteti, hasznos rendszabások által eleit veszi a' visszaéléseknek; megállapítva a' rendet, folyamatba indítja a' Törvényeket; — így kötözi a' Nemzet' sebeit; — így dolgozik a' köz-bóldogság' előmozdítására, — így hívja vissza a' számkivetett igazságot.

Pártfogolja a' setétség' 's tudatlanság' hosszú századai után meg tisztított Kereszt-
 tyén Vallást, az újonnan született világoso-
 dás' Leányát, azt az újonnan feltűnt polá-
 ris csillagot, azon szép Hajnalnak vezetőjét'
 mely nem setétséget hagyott nappalán re-
 mélleni. — Azt a' szelid Vallást mondom,
 mely a' gondolkozó fők előtt soha se lehetett
 rablántz, hanem leg feljebb is az a' vezető
 fonal, melyet minden miveltebb nép, min-
 dég készen követett, 's mind addig, míg az
 ember ember léssen, akármely színekre vál-
 tozzék is a' fonal időkről időkre, készen
 követni fog: eggy olyan vászon ez, melyre
 az emberi kéz, annak Isteni alkotójától fog-
 va, időről időre sok különböző színeket
 mázólt fel, de a' vászon ezer Évek után is,
 's ezer különböző színek alatt is mindég
 ugyan az marad, 's a' figyelmes Nézőnek, te-
 kintete elől soha nem tűnik el. Azt a' Val-
 lást pártfogoló BETHLEN, mely a' sziv-
 nél fogva szelidségre, erköltsiségre, 's ez
 által boldogságra vezet: — úgyvan — első
 beléptével boldogságra hiv, és boldogít is;
 's a' hól ezt emberi környülmények miatt
 nem teheti, legalább vigasztal, 's remélni

hagy. — Mert reményt, vigasztalást, 's boldogságot nem adhat egyéb, hanem a' mit igaznak, valónak, csalhatatlannak hiszünk; 's ennél fogva tiszteletben tartunk: 's ezen igaznak, valónak, csalhatatlannak, 's tiszteltetettnek ideája az, a' mit szent névvel nevezünk. Szent légyen tehát az a' Vallás mi előttünk is, a' melyben nyugalmat, 's boldogságot lelmi akarunk. — E' légyen ama befátyolozott kép, melyet felfedni nem szabad, 's az a' Filozófia mely ehez ér, nem nyert egyebet, hanem vagy megkábulást, vagy megcsalattatást. — Semmi sínts ugyan is könnyebb, mint valakitől a' hitet elvenni, de semmi sínts nehezebb is, mint egy kételkedő valakit meg nyugtatni. Mert a' hit, mely a' szívet vezérlette, nem kívánt vizsgálódást, a' kételkedés pedig csak bizonyosság által enyészik el. Továbbá, a' Keresztyén Vallás az az Isteni folyam, mely az egész pallérozott, 's pallérozatlan emberi nemzeten keresztül habzik: — az a' talpkő, melyhez minden Törvényhozó, és Státus alkotó a' maga Fötételeit úgy forrasztotta, 's forrasztja; hogy csak általa, és rajta találjanak maradást: — az a' menedék, mely a'

természeti jussnak gyengeségét óltalómba vette, 's melyből a' Nemzeteknek Jussaik a' magok kitsinységében legelébb kiszállani mérészeltek: — az az erő, mely az erőszaknak, és bűnnek leg foganatosabban vetett határt, midőn túl az emberi Törvény, és fenyték' határain a' jövendőben mutatott reményt, és félelmet. — Ezen czélarányos gondolatokkal foglalatoskodék BETHLE-
 nünk is szép, 's felemelkedett lelkében, 's ily' szempontból bőven fizeti a' Hazában a' Vallás - Tanítókat — több erköltsős Ifjakat küld tulajdon költségén a' külföldi Académiákba, hogy ott az Északi Tudosokkal, 's jól organizált főbb Oskolákkal meg esmerkedve, 's lelki kintset gyűjtögetve, annál alkalmatosabb Ekkle'siai Tanítók válhassanak belőlök jó erköltsel térve vissza a' honnyi szegelet Hazába; nem csak, sőt a' Civilis Státusra alkalmaztatható több Nemes Ifjaknak is szabad kimenetelt eszközölt a' jól elrendelt külföldi virágzó Státusok' polgári lelkével való meg barátkozhatás véget: ajándékozza a' népes, de szegényebb Ekkle'siákat, — építetteti az üdö' vas keze, 's más dülő viszontagságok által lesorvadt Szentegyházakat, 's a' ne-

vendékek' Tanulólhelyeit: — 's hogy fényt adjon tiszta Vallásának az Egyházi hivatal' meg tisztelésére, Gyula Fejérváron 1629ben Május' 15^{án} költ Ármálissa által firól fira nemesi praerogatívával jutalmaztatja meg annak lelkes Tánitóit: — így pártfogolja, így törekedik gyarapítani szent Vallását, mint a' Jésus' szelid Tudományát; a' nélkül, hogy a' több Keresztyén Felekezetek iránt a' valódi Keresztyéni szeretettel merőbe ellenkező gyűlölség' magvait tenyészni megengedné, a' mint azt a' Morvában Nicolsburg városában 1622ben II Ferdinánd Felséges Római Császár, és Magyar Királyal szerzett nevezetes áldott béke' pontjai is bizonyítják, a' midőn a' Magyar Koronát is II Ferdinándnak vissza adá, és a' Magyar Királyi névről is lemondott, Római Szent Birodalombéli Herczegi, és Erdélyi Fejedelmi Titulussal meg elégedett. Jollehet már 1620ban Augustus' 25kén a' Besztercze-Bányai Országgyűlésben a' Magyar Országi Rendek BETHLENT Magyar Ország Királyának választották, mindazáltal ő azon Koronát, mely hatalmában volt, fejére tétetni nem engedte, ezt mondván „ *légyen elég az, hogy meg-*

érdemlettem, de még is viselje, 's bírja azt más". — A' Könyvírás, és nyomtatásbeli szabadságot minden Felekezeteknek megengedi, kirekesztve minden készakartva való sértegetés, és vagdalódzással teljes kifejezéseket, a' Keresztyén Vallás' főtétele (: principium:) szerint, melynek alap köve az igazi szeretet. A' mivel Nemzetek' példái hathatos bizonyosságot adván az ő mivel lelkének, hogy ezek által terjed a' jó ízlés, és Tudomány, mert a' Könyvnyomtatás feltalálása által mint egy jóltévő kultsal, könnyü szerrel megnyitotnak a' sarkalatos tudományok' bezárt kincstárai. Ezeknek sokszori hasznát vehetik kiváltképpen az Oskolákban tanuló Ifjak, kik egyátaljában a' Haza felserdült csemétéi. Fejedelmi Lakhelyébe a' Könyvnyomtató műhelyt újra fellálitja, melyben sok jó, és hasznos könyvek születtek 1659ig, 1650ba ezen műhelybe nyomtatódott a' leg első Német könyv Erdélybe Brándenburgi Catharinának ajánlva — sőt ugyan ott egy Oláh könyvnyomtató műhelyt kezdett szerezní, oly' szándékkal lévén: hogy a' Bibliát oláh nyelven is ki nyomtattassa, melynek olvasása által az Idvezítő' tiszta és mennyei Tudomán-

nyának közelebbi boldogító esméretére serkentesse; mely művhelyt Iső Rákotzi György Fejedelem vitt tökéletességre; melyben az Evangélisták' Irásait, és a' Palatina Kátéchésist azon nyelven 1648^{ba} ki is nyomtattatta —

El úzi a' homályt Nemzete egéről; — látta hogy a' Magyar ép fiának kezében nem csak piros vér ontó kard, nem csak öldöklő buzogány illik, de az Apolló' szelid Lantjára is hajlanának ujjai. A' szabad Haza' földjén parlagba hevert Tudományt felebrszti sújjos álmából, a' rég ólta bé zárt ajtót meg nyitja BETHLENünk. — Hálá a' Fő Gondviselésnek, hogy már ezen homályos idők múlnak, 's az emberiségnek kies napja derül! O! ha csak nem boritanák el némely felhők!

A' Testvér haza Hunniában 1621ben a' N. Szombati virágzó Oskolának nagyobb fény ad, jutalmakat téssen fel a' Tudomány, és jó erköltsökben vetélkedők' számára. — 24. Alumnusokat maga költségén folyvást tanítat, kiknek évenként 300 M. forintot, 100.

akó borbéli jövedelmet állandóul rendel. — Mely kegyes hagyománya a' Hős fejedelemnek az ottani hazafi belső mozgások miatt, Kassán Szentzi Molnár Albert Tanító alatt nevedésbe indult Réformáta Oskolába által vitetik, 's annál fogva virágzóvá leszen 1674ig midőn is a' Jé'suiták kezdék birni, míg nem 1696^{ba} mind a' Réform. Templom, mind az Oskola, Királyi Commissáriusok' közbe jövése által végképpen a' Jé'suitáknak által adatott; a' Réformátusoknak pedig a' külső városban más Templom, és Oskola hely jegyeztetett ki: — de az újból felállított külső városbéli Oskola is kevés éveket számlálhatott, mivel 2^{ik} RÁKOTZI FERENTZ a' TÖRÖLI IMRE' mostoha fia, 's vezére a' békételen Magyar seregnek, fegyveres erővel lepvén meg Kassát 1703^{ba} a' Réformáta Oskola is le döntetett, a' szédelgő Tanulók 1704^{be} régi fészkekbe Sáros Patakra vonultak Tsétsi János Tanítójokkal. —

A' Debreczeni nagy anya Oskola' mentől nagyobb mértékben való virágzása, 's

jobb karban leendő helyheztetése iránt is semmit sem mulatott el Ditső Fejedelmünk a' midőn ott is nagy számú Alumnussainak, neveltetését állandóul rendelé, különös forma ruhával, u: m: zöld szín felső köntösöket sárga övel derekakon körülövedzeni parancsolá, hogy így az Oskola' Tagjai a' városi Ifjuságtól az első tekintetre is meg különböztetvén, az ifjui há'sártoskodásoknak minden legkissebb oka elkerülődjék, e' mellett 1614^{ben} Februárius' 16^{kán} Szebenben költ Donátionális Levelével a' Debreczeni Réform. Oskolát a' BATHORI GÁBOR Fejedelemtől kapott adományban meg erősítette.

Hálával emlegeti a' BETHLEN' nagy nevét a' Máramarosi Szigeti Réf. Gymnásium is, mint mostani virágzásának elfelejthetetlen kegyes előmozdítóját. —

Nem csekély érdemet, 's háládatosságot érdemel a' Hazától lelkes szándéka, buzdító példája, és a' tudományokhoz való ritka szeretetére nézve is halhatatlan emlékezetű BETHLENünk, a' Kolosvári Réformátum Kollégium' törvényesen lett megalapításából, és valódi nevedéséből is, mint ki tettzik az Approbata Constitutio Iső Része' Iső Titulus-

sa' 6ik articulussából, és a' 10ik Titulus' 2ik articulussából is. — 1622ben Május' 1ső napján Kolo'svárt tartatott Ország gyűlésén határoztatott, hogy a' Kolo'svári Farkas uttzai elhagyatott Catholicus Klastromba a' Helvética Vallás' számára örök időkre Oskolák álltassanak, és azokra tudos Férfiak hivattassanak meg — Ugyan akkor a' belső Farkas uttzai Templomot, Kollégyom' helyével, 's minden hozzá tartozandóival a' Reformátusoknak ajándékozza; mely Templomot azután ékesen meg is épített, a' Parochiát is meg ajándékozta, az előtte élt Fejedelemtől elkezdett Oskola' épületét nagyobbra vitte, melynek jövedelmét is azonnal nevelte' sőt még 1614. 1615. és 1625be költ Adomány Leveleivel a' Kolo'svári Dézmát illető adományt meg erősítette, és az eddig a' Kolo'svári Harmintzadról járt 600. forintokat 500. forint jövedelemmel tetézte. — Mely tetteknek emlékezetére, midőn ditső BETHLE Nünk második Nőjét JOACHIMUS Bránderburgiai Élector' Leányát CATHARINÁT Hazánkba béhozta, azon Kolo'sváriak 1626ba márványkö emléket emelének. — Az említett Fejedelem Aszszony is szeretett Fejedelmi Hitvesse' halála

után 1630ba költ Adomány Levelével a' Kolo'svári Dézmáról, és Harmintzadról költ régibb Fejedelmi Adományókat meg erőssítette: — a' mellett pedig a' Kolo'svári Réformátus Szászoknak is, az Ó-várbéli Templom mellett Oskola gyanánt egy palotát ajándékozott, azon kívül Erdélyi István, Cserényi Farkas Fő Ispányi személyeket Német Ország-ra ki küldötte, hogy a' Réform. Oskola' számára tudos Professorokat hívjanak meg, — ugyan akkor a' kegyes Fejedelem Asszony a' magával Berlinből hozott Bibliát is, mely szász nyelven vala írva, a' Kolo'svári Réform. Szász Ekklé'siának hagyá emlékül. —

Dé hogy a' kezdett célra siessek: — Méltán bóldóg hajdoni Épocha! Dicső BETHLE Nünk példás Fejedelemségének gik Tavassza! — a' Tizenhetedik Század' harmadik Tizedének 2ik Évi 1ső Májussa! melyben a' Kolo'sváron tartatott közönséges Ország gyűlésen Hős Fejedelmünk, a' Státusok' és Rendek' votumoknál fogva e' kiesiny Hazában is a' Gyula Fejérvári, akkori idő

stylussával, Academicum Gymnasium' alapját megvetteti, hogy Fejedelmi lakhelyébe meginduló Tudományok' himbó virágiban, és a' Hazafi csemeték' erköltsős nevedésében naponként szívét, 's felemelkedett lelkét legeltethesse. — által látván mint jó Keresztyén, hogy egy Státusnak a' Vallás, és Tudomány légyenek legerősebb oszlopai: — a' kül német földön hires, tudós Férfiakat ALSTAEDIUS HENRICH JANOST, PISCATOR LAJOS FILEP, Hit Tudomány és Ékesen szollás, és BISTERFELD HENRICH JANOS Böltsesség' tudománybéli Professorokat szép fizetésre (; 1000 Tallérokot 's egyéb élelemre megkívántató szükséges dolgokat ajánlva :) meg hivatja; melléjek három segéd Tanítókat (; Callaboratores: — mái nevekk; Praeceptores Publici :) adni rendelte, kik a' Haza' gyermek polgárinak szivekbe kicsiráztassák a' virtus' magvát: ezen Férfiak által kívánta a' mély álomból felébredt hasznos Tudományokat, a' tudós német földről, édes Hazánkba által plántáltatni (*)

* Az említett külföldi három hires tudós Férfiak a' dicső BETHLEN' jökori halála után, csak az

Fénylett BETHLEN Hazánk' politikai egén, mint a' nap, 's meg gyújtotta Fárusi Lámpássát az értelem' Országának: — bőv jövedelmet rendel, tulajdonából is ajándékoz, hogy a' bőlts Tanitók bőven fizettesse- nek, számos Tanulók élelmeket megkaphas- sák. — mély bélátás a' jövendőbe! a' köz- helybenhagyást az Ország' Rendeivel, mint törvényes Tzikkelyt meg is erősítetteti örökre, hogy a' vétkes irigység fel ne forgathassa jó czélra rendelt szent hagyományát, a' mint kitettzik az Approbata Constitutio Iső Része 10ik Títulussának 1ső, 2ik, 3ik Tzikkelyeiből is. —

A' Gyúla Fejérvári (*) Academicum Gymnasium' alapja: a' Fejedelmi Lakhelybe

1ső RÁKOTZI GYÖRGY Fejedelemsége' kezde- tin, kinek nem kevesebb hálával adós Fő Osko- lánk, mint első Alapítójának, érkezhettek bé Gyú- la Fejérvárra, a' hol is Alstaedius 1638ban, Bis- terfeld 1655ben fáradhatatlan szorgalmok után éle- teket végeztek, egyedül Piscator költözvén visz- sza Hejdelbergába 1648ba.

(*) Azt írja Bonfinius Dec. 1. Lib. 1. Pag. 5. 18. Item Lib. IX. pag. 104. »Hogy a' Magyarok béérkez-

a' Vár Észak Keleti részében közel a' BATHORI Templomhoz, egy öszve dült régi mohos Klastrom' omladékaira kezdette építtetni a' bölts Fejedelem, és bizonyos ideig a' maga 40 számból álló Alumnussainak (: kik ma is itten N. Enyeden Fejedelem' Alumnussai nevezet alatt meg vagynak :) évenként 20.

vén Erdélybe, azt a' Várat, GYÚLA Hadnagy vadászni kimenvén a' nagy sűrű erdőbe, ő találta fel melyet meg építvén, magának lakóhelyül elfoglalt, 's Gyúla Fejér Várnak nevezett. — Minthogy pedig ez a' Magyar szó Gyúla, Deák nyelven annyit tézzen mint Julius, tehát minekutánna a' Magyarok Keresztyénekké lettenek, és a' Deák nyelvet tanulni kezdték, ugyan ők magok nevezték Alba Juliának Gyúla Hadnagyról, nem pedig Julius Császárról, vagy JULIÁRÓL ANTONIUS PIUS' Annyáról, — Már ennek a' Római Imperátornak idejében ennek a' városnak neve a' Rómaiaknál Apulum volt, mely nevezet JUSTINIÁNUS Imperátor' idejében is meg vólt, és GYULA Magyar Hadnagy' idejéig tartott — mái neve Károly Fejér vár (: Alba Carolina, Carlsburg :) VI^{ik} Károly Római Felséges Tsászár, Magyar Országi Király, és Erdélyi Fejedelemtől van, a' ki 1715be egész alapjából ujra kezdette meg építtetni.

M. forintokat, köntöst és egyéb élelemre valókat is nyerének, lakásul rendelte — továbbá pedig, ne talám a' Fejedelmi lakhelyben idő jártával, mely későbbre ugyan csak meg történt, változván a' vallásos szentség, zür-zavar, 's perlekedés okoztasson; több magános nemes személyektől szabad fekvő helyeket kész pénzen egybe vásároltatván, a' tágas térségű helyen a' Gymnásiumot bővítettetni kezdette, melyre az utolsó téglát 1^{stő} RAKOTZI GYÖRGY Fejedelem tétette fel — (: most Tsászári és Királyi gyalog katonák' alkalmaztos, és erős lakhelye :).

Igy formáltatá BETHLENünk azt a' Napot, mely ma is, több mint két Századok után szorja a' tisztességes Tudományok' boldogító világát Dácia' bérezei közt: így alapítá meg azt a' Nemzeti Oskolát, a' melyet több izbéli viszontagságok után szülötte honnyából a' Gondviselés ide N. Enyedre, mint a' maga birtokainak szívébe tett által a' Tizenhetedik Század Hetedik tizedének negyedik Évében 1^{stő} APAFI MIHALY kegyes Fejedelem alatt. — Mert ugyan is szomorú vissza emlékezés az elmúltak között, az 1657iki Évre, midőn IIik RAKOTZI GYÖRGY Fejedelem bosszú'

ditsőség', 's korona' vágyból, mert a' haszon csak várandó, de a' kár bizonyos vala, mint hogy a' Fejedelmek' szándékát is bóldog Isten bírja; ellent nem álhatván sem 2ik FERDINAND Római Tsászárnak javaslásai, sem a' Török Szúltán IVik MUHAMED' szép szavai, sőt kemény fenyegetései is, kinek feltételes kegyelme védé akkor Hazánkat, a' szerentsétlen Lengyel Expeditiót, melyet a' Magyar História méltán nevezhet második MOHATSI Nemzeti gyászos emlékű romlásnak, vakmerőül felválalván, a' holott is meg lehetősz számű hazai hadi serege, a' hová télnek idején, havas, essős időben, csak nem övig érő hóban benyomorgott inkább, mint sem bé ment, egybe gázoltatott; a' meg maradott bádjadt sereg részt Podóliában a' Tatórok' kardja élire, 's rab szíjjaira bizta KEMENY JANOSSAL, maga pedig a' hadi szerentsétől kicsufoltatva, mivel gondatlan rohanni veszélybe nem vitézség, nem erkölts vala, ön személye' kezesekül hagyván APAFFI ISTVANT, és GYERÖFFI GYÖRGYÖT, vissza tért Erdélybe. Leg ottan a' Fejedelem' haza érkezése után, jöve a' menydörgő parantsolat a' Török fényes Portától, hogy az Ország 2ik RAKÓTZI GYÖRGY

helyett, idő haladék nélkül, más Fejedelmet tégyen, külömben tudja meg az Orzzág, hogy éles kardra fog hányatni. — Mely kemény parantsolat' következésében az Erdély Országi Státusok 1658^{ba} Gyúla Fejérvári Ország gyűlésen, a' minden virtusokkal ékeskedő RHEDEI FERENTZET választák Fejedelemnek, a' midőn 2^{ik} RAKOTZI GYÖRGY a' Fejedelemségről önként lemondá. — De csak hamar némely Úri rendeknek viszketeges elméjek' tanátsára hajolván, erő hatalommal; 's fegyveres kézzel igyekezett a' már egyszer szabad tettzésből is másnak engedett Fejedelmi páltzát, ujra magáévá tenni. — Ah szomorú kinézés! 's gondatlan calculus! midőn a' rövid idejű szent béke' váltsága leve a' háború' mord dühe. — Mert a' Török Fő vezér Mustafa a' Nagy Ur' parantsolatjából, száz ezere magával, és a' Moldovai 's Havasalföldi Vajdák' segéd sergeivel sieté RAKOTZI ellen, a' Tatár Chán is bizontalan számú zabolátlan tatár csoportjával, ragadó fenevad kivansággal bőv prédát áhitva, kártékony hullámként álttört a' védetlen határokon, 's mint az idős bérczekről le szakadott felhő boritá Hazánkat. — A' megígért

kegyelmes veszély elkerülhetetlen lön. — Lángban égtek a' megürült Lakosaiktól elhagyott helységek, a' bőv aratás' termékeny gyümölsét vagy magával vitte, vagy porrá égette a' halált, 's pusztulást lehellő ellenség. A' szolgaságra még alkalmas fiatala mind a' két Nemnek, mintegy száz ezeren, rabszjira fűzve, baromként hajtatott a' határok felé, a' huzamos gyaloglás' sujjától elbádjadvaz szunyadni, talám hogy utolsó nyugalmat leljen szép Hazája' földén: — a' magokat védeni akarók pedig a' tehetetlen vénekkel, minden irgalom nélkül a' leg kinzóbb öldökléssel felkontzoltattak. — A' pornép' kunyhói, az Urak' lakásai, a' szentegyházak egyenlő sorsra jutának; a' leg szentebb dolgoknak sem vala privilégiumok, pogányok tapodák a' szent küszöbököt, 's gunyolták benne a' Keresztyének' Istenét, kiraboltattak, porrá égettettek. — A' halál ezer alakban, a' pusztulás ijesztő képekben dült, 's uralkodott a' szeréntsétlen Megyékben. — Nagy részt vett a' köz inségben Gyula Fejérvár is, mint Fejedelmi Lakhely, hol a' hydra fajok fel 's alá kóborolván, mély örvénybe buktatták a' kegyelő Mu'sák' böltsőjét, a' Feje-

delmi plánta Oskolát is melyben az Aristotelesek lelkesen éltetik a' szomjú csemetét: A' Mu'sák' kara letaszittatva a' Hélikonról, lebomlott hajfürtökkel, gyász fátyolba takart arczal, mint a' melynek nem zöld borostyán, de bús cyprus galyak keríték homlokát, vándorolni indul: a' bájoló, sziveket nemesítő Tudományok, a' fegyver' élitől, 's rabszíjtól megmenekedett Tanító CSERE APÁTZAI JÁNOS kevés Tanítványaival onnan kiűzelve, sirtokban kiaszólt képpel árván bujdosnak előbb, míg távoli szamkivetésbe Kolo'svárra vonúltak; a' hová a' Könyvnyomtató műhely, 's más épen maradhatott darabka vagyonok is által költöztettek. — A' vad Ómár' népe a' több ezernyi kötet betses, és sok kintsbe került könyvekkel láng kementzéit füté: — Minerva' mejjéhez gyilok tűzve, sikóltva futott el. — De a' pártútó Hősnek is, mivel a' dicsőség' sugára egyedül a' hűség körül szokott lebegni, a' halál emele N. Váradon óltárt, 's nevét a' történet megelve emlitté. — A' Kolo'svárra vonúlt Bethleni Mu'sáknak a' BARCSAI ÁKOS Fejedelem' Udvari Papja VÁSÁRHELYI PÉTER rendeltetett Tanítóul. —

Szemlélője vala a' köz-dúló inségnek N. Enyed Várossa is, 's szinte végpusztulásra is jut vala, ha csak a' mennyei gondviselés egy hirteleni szélvész záporral a' vad pogány tábort széjjel nem oszlatta, 's el nem űzte volna: mely különös Isteni kegyelemnek méltó meg hálálása emlékéül, azolta évenként fogadott Innepet űl e' városi polgárság a' Szent István' Apostoli MAGYAR Király' Innepét meg előző vasárnap.

1658től 1661ig három nemzeti Fejedelmek RHÉDEI FERENTZ, BARTSAI ÁKOS, KEMÉNY JANOS kezdének a' Haza' mélyen vérző sebeinek orvoslásában foglalatoskodni; de fájdalom az eszközök nem czélarányosok levének, midőn a' belső hazafi egymás közt való egyenetlenség folyton folyt, a' kik közzül az utolsó, KEMÉNY JANOS a' Török Udvar' tudtán kívül vette fel a' Fejedelmi pálczát, a' szelid, és kegyes BARTSAI ÁKOST a' Görgényi várban szoros őrizet alatt méltatlanul foglyává téve elébb, 's azután alattomoson kivégeztetvén magát az Országgal együtt Iső LEOPÓLD Római Tsászár' védelmébe ajánlotta, melynek

nagyon érzékeny, gyászos következései az egész Hazát politikai sirjához közelítették: a' szörnyű 's hallatlan példák a' Török Udvarhoz hatván, ALI Basa küldetett a' vissza vónások' meggátlására, a' ki is a' Szultán' nevébe ISŐ APAFI MIHALYT, ki a' Tatár fog-ságból kevéssel az előtt szabadulván ki, Ebesfalván lévő kastélyában csendes magános életet élt, némely Fő Nemesek' 's a' Szász Városok' követeinek szabad választásbéli ajánlásából, 's meg egyezéséből, választatja Fejedelemnek, a' kinek is ő buzogányt adván jobb kezébe, 's fegyvert kötvén oldalára, a' tábori sátorban a' Tsászár' nevével fel is szentelte; a' Státusok és Rendek pedig azután a' Kis-Selyki Ország gyűlésen APAFI-nak homágiumokat letevék 1661^{ben}.

RFMÉNY JANOS is magát még mind Fejedelemnek képzelvén az ISŐ LEOPÓLD' Német Generálissa Montécuculi' hadi sergével APAFI' meg buktatásán munkálódott; elébbeni szándéka mellett, hogy az Ország a' Római Császár' védelme alá hódoljon meg, álhatatosan maradván: — de a' Német Hadvezér megértvén a' sokkal nagyobb számú Török seregnek APAFI' segítségére lett érkezését, hasz-

nosabbnak ítélte az utazásban meg apadt, el fáradott, kevés hadnépével Szathmárra vissza térni KEMÉNY JÁNOS-sal együtt, Kolo'svárra 10,000. Német őrizetbéli katonákat küldvén.

Azonban ALI Basa a' Székelyekhez mindenfelé Leveleket küldött, intvén őket, hogy a' Szultán', és APAFI' hűségére hodóljanak meg, egyébaránt őket az utolsó veszedelemig a' földről elfogja törölni, de a' Székelyek azt nem akarák elérteni: azért ALI Basa is Radnótról táborát megindítván, Maros-Wásárhely, Csik, Gyergyó, és Kászon Székeket ISMÁEL Búdai Basa által meg emésztette, tűz módjára harapódzott, és pusztított; a' Háromszékiek elijjedve a' veszedelemtől, fel adták magokat. Mely romlása a' Hazának midőn a' KEMÉNY JÁNOS fülébe jött, Montécuculi' engedelmeiből eggynehány zászló alja lovas Németekkel Erdély felé indult, és Szamos-Ujvár alatt táborát megtelepítette; a' honnan Fagaras, és Bethleni várakba Német őrizeteket küldött, ő maga Medgyesre, és Segesvárra ment, a' hol APAFI MIHALY Fejedelem IBRAHIM Basának 2000. Török, és 18. zászló alja Oláhokból álló segéd őrizetével fedezte magát. — A' Várost KEMÉNY JÁNOS meg szál-

ván feladásra kérte, melyet meg nem nyert, midőn az alatt a' vakmerő bátor KUTZUK MEHEMET Jenői és Tömösvári Basa 2000 válogatott Török vitézekkel, ALI Basától küldetve, APAFI' segítségére érkezvén, a' KEMÉNY JÁNOS' katonáival meg hartzólt, azokat megvervén meg futamtatta, KEMÉNY JÁNOS is a' szaladás közbe lováról le esett, és tulajdon katonáitól N. Szöllösnél nyomorúttul eltapodtatott 1662 ben.

Igy APAFI MIHALY vetélkedő társától KEMÉNY-től meg szabadulván, a' KEMÉNY JÁNOS részén voltak az ő hűségére hódolának, kivéven a' Kolo'svári Német őrizetbélieket; a' kik, ottan ottan, terhes kicsapongásokat vivén véghez, hogy tehát azokat is engedelmességre, és az ő hűségére térithesse, maga személyesen, némely Mágnessokkal, fegyveres erővel indult Kolo'svárra 1664-ben; úttjában Székely-Kotsárd Falunál népét meg állította, tanátskozásban ereszkedett, hogy mit kellene a' GyulaFejérvárról száműzött, és Kolo'svárt tartózkodó Bethleni Mu'sákkal leg jobbat, és hasznost mivelní. — Ottan Gróf BETHLEN JÁNOS Udvari Tanátsos, és Cancellárius' bölts javaslásából Nagy Enyed

határozottatott mint igen alkalmas hely, mind fekvésére, mind pedig a' Ditső BETHLEN GÁBOR-tól hagyott ott körül fekvő Javakra való nézt. — Tehát a' Tábor' álló helyéről a' Fejedelem Iső APAFI MIHALY-nak hiteles petsétje alatt íratott Levél küldetik Nagy Enyedre VIZAKNAI PÉTER-nek mint a' Gyúla Fejérvári Academicum Gymnásium' Javai Gondviselőjének, hogy a' Város közepén lévő Várotskával szembe Észak-Keletre fekvő ugynevezett Váradi Házat kész pénzen vásárolja meg, a' rövid idő alatt Kolo'svárrol abba szállítandó Bethleni Mű'sák' számára. — Mely Fejedelmi kegyes parancsolatot pontosan azonnal telyesített is a' Gondviselő Vizaknai Péter; mely máig is fenn álló épület Physices Professor T. KOVATS JÓSEF Ur' szállása. — És így 1664^{ben} kezdődött az ALBANO N. ENYEDENSE RÉFORM. COLLEGIUM, Professor VASARHELYI PÉTER mint számkivetésbeli társ, és ENYEDI SAMUEL Orvós Doctor munkás Tanítók alatt: Fő Inspector Curátorok lévén, Udvari Tanácsos és Cancellárius Gróff BETHLEN JANOS, BÁRÓ BANFFI SIGMOND Statuum Praesidens; — Vice Curátorok Nemzetes LIPCSEI GYÖRGY, és

FABIAN ISTVAN — az Egyházi rendből VERESMARTI GASPÁR Réform. Superintendens, DADAI JÁNOS Küküllővári kerületbéli Réf. Esperest. —

A' bájvidékű Nagy Enyed leve hát hon-
nyi Itakája a' Bethleni Mu'sáknak, hól a'
háládatos Tudomány BETHLEN' szent
árnyékát imádja; — itt, a' hól úgy tettzik,
mintha a' Természet kitsibe remekelt vólna,
hól a' regulátlan négyszeglet rajzú nem igen
nagy térség kövér zöld vetésben habzik; —
balról az Évek' fel számólhatását meg hala-
dott izmos ernyős tölgyfák, koszorús feje-
ket, még századokat igérve magoknak, büsz-
kén ingattatják: — a' kaszállókon Flora'
számtalan színű illatos szülötjei, a' csendes
Májusi Éjj' harmat gyöngyeiben fürödve fris-
súlnak; hól a' fejer lepelbe csinoson öltözött
's csiklandos talpát puha bőrbe gyenge ga-
landal kötözött oskolás ártatlan Nönem, kik-
ben a' csetsemő okosság, a' szorgalmas kéz
jóltevő keze önként járulván segittségére,
sebessen nő; koszorúba fejer Mártziust, 's
kis nefelejtset fűz, 's egymásnak játékból
göndör barna haj fűrtjei közzé, 's havazó
nyakokra tűznek: — a' midőn egy 'sibon-

gó sereg, a' szárnyra költ ifjú raj, siet a' virág' illatos kelyhéből fel szívni a' mézhar-
matot, meg kostólni a' mézes Tavaszt; a'
tiszta Dél' innepi fényje eljövén, meg pi-
hen a' szorgalom, 's a' barázdák' végén túl-
kok lehellenek, míg a' hangos szántóka nyil
sebes reptében, a' magvakat, reménység' fe-
jében, a' törha doronts közzé izzadva hintő
gazdát, trillával mulatja: — a' nem messzi
halmok' lankás oldala mellett a' Tarko hegy'
idős folyója a' Maros, kanyargós, széles, a-
ranyszem porondos öblében a' szivárvány
szin töredékeny habok halkal habokat üz-
nek a' nagy terhet emelő, 's elsiető hajók
után, mely zöldellő partjain nézi a' vidám kort
sergesen jádzani, melynek ártatlan csintalan-
sága mindég ujjat talál, 's gondja a' nappal eg-
gyütt megyen le, 's a' szív' tiszta napfényje sűt,
nyargalózva az öröm' ösvényein, vetélked-
ni egymás közt, melyik hasítja elébb ál-
tal könnyen hajló karjaival sebess üveg
hullámit; vagy a' hangos, piros mejjú ken-
derikét lép vesszeje által melyik teheti fog-
lyává, vagy melyik repíti a' loptát feljebb?
A' zöld Lugosok', 's Berkek' lombjai közt
a' tollas sereg nem tanult édes hármoniával

ditséri az Istent. — Körös körül a' Bakhus'
 italát nem szükön kiízzadó dombok; hól a'
 sor falukban a' hős familiák' barna kastélyai
 régiséget képezve, a' hős áldozatokra, 's
 tettekre vissza ragadnak: — ugyan ott a' föld
 mivelő nép' szalmás kunyhóiból bodor kék
 füst emelkedik a' kék boltozat alá, mely
 nékiek ki derült, vagy változó idő' je-
 gyül szolgál. — A' kék távoli magos bértzek,
 melyek megül áldással idvezli a' ró'sás ke-
 belü hajnalt a' Természet' szép málkája meg
 fiatalodott pompában a' mindent megeleveni-
 tő feljövő nap; 's a' hól áltellenbe lelapul-
 nak a' sziklás hegyek, viszont leáldozik Nap
 Nyugot' kapujából bütsuzva a' láthatártól: —
 bájvidék ez, hól Pán' együgyü cselédi bodza
 furuglya' bus hangja mellett vígan legeltetik
 különböző nyájjakat, hól éjre üres táská-
 val, 's szomjú fenyő légejjel inal honnyába
 nyugodni a' bádjadt kapás, hogy az estvét
 csendes imádkozás alatt innepelhesse, 's
 könyörögve szunyadjon el: — hól a' langy
 alkony' szelleje ingatja a' mogyoros bok-
 rokot, melyeknek lecsüggő ágait kapkodja
 a' csermely: — hól a' völgyek' ezüst for-
 rási kedves csörgéssel folynak alá: — az

öz borjú, a' félénk nyulak' tizedje könnyű szökésekkel megzördítve az aljas bokrokat, az illatozó fűvekre, 's híves forrás italra sietnek:— a' bükkös oldalon a' torkos hurok' repülése messzire lehallik.— Itt a' felserdült Tanuló Ifjak' szemei, az Éjj' Királynéja, mely a' mindenség' hármóniájában az időnek mértéke; a' teli Hold' ezüst fényénél, mikor az a' Nap Kelet' felleg ablakairól lenéz, Eget keresnek; midőn előbb a' csalogány' báj éneklése által a' mélánkóliás szürkületben mély andalodásban tartóztatva, magokban térnek, a' hamvas méts mellet, az ezer gyertyákkal világított Éjtzakában, a' brilliánt fényel tündöklő mennyegzet alatt, hól a' testvér csillagok részre nem hajló szeretettel egymásra figyelmeznak,— 's a' mérték az igazság' mérő serpenyőjével fontolja a' cselekedeteket:— a' Táj útat— a' fényes Jupiter', 's a' tüzes Márs' bolygását,— az est-és reggeli Hajnal csillag' rogyogó menését,— a' Berenice' hajfürtjét,— a' Göntzöl-szekere' mozgását,— a' Fiastyuk' gyönyörüségét,— a' Hónak tárházát— a' Jégesső' böltsőjét—bámulva vi'sgálják; 's hálával ömledez lelkek, nemes, és ártatlan gyönyörüséget

érezve kebelek, midőn az Isten' nagy munkáinak néző piattzán ezen érzékenységekbe ötlő képekbe, minteggy magokat mulatva, vizsgálódnak. Sokszor felpillantva azon lankás veteményes kertre is, hól a' meg tördelt mohos emlék - kövek hathatóson prédikálják, hogy egy-formán nyílik meg a' sir' 'szája a' Tudósok', 's tudatlanok', a' Gazdagok', 's szegények', a' Vitézek', és gyávák' mind két nemen lévő gyermekeinek, —

Ezen nemes város' kebelében már több mint másfél századtól fogva, három gyászos esztendőket tsak ugyan itt is szemlélve Fő Oskolánk, virágzik édes Nemzetünk' bóldogtására: — első gyászos Év vala az 1704 diki midőn II ik RAKOTZI FERENTZ, a' II ik RAKOTZI GYÖRGY' felserdült únokája, okúl adván Magyar Országnak elnyomattatott ősi szabadságát, a' békételen hazafiaktól, és a' Frantzia-Udvar' követjétől a' Fejedelemség' elnyerésével ketsegtelve, Iső LEOPÓLD Római Császár ellen fegyvert ragad, 's az egész Hazát hadi lángba borította 1705ba, Mely vesze-

delmes láng ugyan azon Évben Erdélybe is békapván, a' Rákótzai pártján lévők a' Leópóld Császár mellett valókon nagy győzedelmet nyernek mind Hunyad Vármegyében, mind Bontzida Falunál. De 1704-ben Báro TIEGE Császári Ezredes a' N. Rüküllő folyó mellett Hóldvilág Falunál, egy nap több mint ezer Székelyeket lenyakaztatva, győzedelmeskedett; ugy szintén a' Fő Hadivezér RABUTIN N. Szeben mellett hasonló hadi szerentsével vezérlette a' Császári serget. — Az Erdélyi békételeneknek mintegy 6000. többnyire kóborló, és prédáláshoz szokott emberekből álló seregét TÓROTZKAI ISTVAN vezérlette, a' ki maga is sergével mindenféle tüzzel, vassal pusztítván, N. Enyedet is ostrom alá veszi; 's az ellent állásra tehetetlen kevés polgárokat, kik a' Császári seregtől segítséget hasztalan remélvén, különböző méltatlanságok' kiállása után, TÓROTZKAITól a' 2ik RAKÓTZAI FERENTZ' hűségére erő hatalommal, fejenként felesketettek, maga TORÓCZKAI álló tábor helyét Hari falú mellé változtatta. — Míg ezek így folyának a' Császári sereg' Előljárói Szász-Sebesből, és Károly-Fejérvárból N. Enyed felé kéme-

ket inditanak a' Kurutzoknak kikémelelésére kik között vala egygy Erdélyi Szász áts mester is, kit is mint kötelességében vigyázatlant, az Enyediek el fogván, TOROTZKAI' seregéhez kötelességből ált küldöttek: a' foglyot, TOROTZKAI ISTVAN, fülei, és ajakaitól meg csonkittatva, hogy így az Enyedieket, kik eránt személlyes gyűlölsége is lévén, a' Császári sereg, Előljároi előtt is meggyűlöltesse, a' Császári sereghez vissza küldött. — Az így meggyaláztatott kémet az Ezredes Báro TIEGE Szebenbe a' Fő Hadvezérhez RABUTIN-hoz is átküldötte, mely látáson fel indulván RABUTIN, azonnal paroncsolá Báro TIEGÉ-nek, hogy idő haladék nélkül N. Enyed várossát hamuba döncse, a' Lakosokon pedig tüzzel, vassal méltó bosszút áljon. Az Ezredes számos katonáival 1704ben virágvasárnapja reggeli nyoltz órára N. Enyedre sietve megérkezik, a' város' közepén hadi rendet formáltat, a' kastélyt, hová a' polgárság' vontá nagy részént magát, melynek nem elég erős falai óltalmában addig is védelmet reménylett, mig valahonnét segedelmet küldene az Ég, a' Templomok' szent falai közt a' földre borúlva könyörgött a' nép annak

mentől hamarábbi elérkeztéért, fel adásnál fogva el foglalja. — Esdeklő kéréssel menének az Ezredes' elébe PARIZPAPAI FERENTZ, KOLOSVARI ISTVAN, ENYEDI ISTVAN Professzorok, a' Városi két Réform. Lelki pásztorok TSAPAI ANDRAS, BAJCSI ANDRAS, és BAJCSI SAMUEL édes atya mellet levő Segédpap, a' Lutheránus Pappal, és a' Város' Véneivel, hogy magoknak, a' fegyvertelen népnek, és a' városnak kegyelmet nyerjenek, — De hasztalan, mert szólván RABUTIN, már meg vólt határozva: — parontsolá annakokáért az Ezredes a' Férfiaknak, hogy a' kastélyból Feleségeiket, 's gyermekeiket a' Fő Oskola' udvarára vinnék bé, 's ott ériék meg a' nékik szánt utóbbi kegyelemmel. — Mely hirtelen megesvén, az Ezredes a' feltüzelt fegyvereseknek egy órai időt prédálás véget szabadon engedvén, azonnal jelt parontsolt a' közlángra, a' városnak minden szegletei felgyújtattak, minden köz épületek, és magános házak egy tűzbe lobogtak: a' felgyújtott városnak a' Fő Oskola' fedelezetén keresztül bévilágító magosra lobant lángjai bizonyossá tették a' retentő veszedelmet, hiában hivattatva többízben TOROTZKAI JST.

VAN a' város' Iehető óltalmazására. — Fájdalom! a' köz-gyűlés' áldozatjává leve a' Fő Oskola is: — jajszó, 's kétségbe esés szomoruán hangzott a' levegőbe mindenfelől a' kirabolt, 's kipusztult uttzákról, 's a' meg nem különböztethető egyes telekekről:— A' szaladók közzül senkinek se vala kedvezés az Asszonyi Nemen, 's gyermekén kívül: több mint 200. férfiak veszték életüket, kik között, a' terhes sebben esteken kívül, 28. Tanuló Ífjak is, (*) kiket az úgy nevezett kápolna dombon az épségben maradt Tanuló Ífjak, és a' majd minden Javaikból kivetkeztetett Professorok illendően el is temettek, Sz. DAVID' XCIVik 'Soltárát énekelvén el. — Hogy ezen világi pályájokat korán meg futott Ífjak' sirdombjára emlék kő, vagy is inkább Kápolna emeltetnék PÜSPÖKI PÉTER Fejér Vármegyei akkori Fő Biró' végső akarátja rendelte. — 'S akkor kapá Kápolna nevét a' Miriszló uttza végén lévő gyepes domb, hol ma is a' tanulo sereg elegyesen tapot az elpusztult kápolna' helyén, 's tsak

(*) *Lásd a' végén.* —

puszta neve hangzik füleibe az Apolló' ne-
vendékjeinek. Hogy az Isteni Gondviselés
ehhez hasonló nagy csapásoktól óvja meg e-
zen várost, azolta az egész polgárság a' Fő
Oskolálával együtt évenként Virágvasárnap-
ját, mint böjtvasárnapot, kétszeresen in-
nepli. —

A' 2ik gyászos Év vala az 1707-diki: Ugyan
is még mind szüntelen tartván a' hazai bel-
ső villongások, az Enyedi Tanulo Ifjuság a'
nagy részént lerontott, és csak szalmával
imigy amugy fedett Kollégyom' füstös falai
közt sem vala bátorságban a' fel 's alá ko-
borlo, prédát szomjuhozó ellenségtől; az
ölyv ragadozó körmei közzül kiszabadult
gyenge galambként, a' Torotzkai hegyeknek
omlással fenyegető szikla üregibe vonta ma-
gát, mint félelmes, és irtóztatós védelem
bástyába: a' mikor a' kóborló, czudar Rá-
czok, a' miveletlen vad Oláhokkal öszvesen
minden rejtek helyeket fel kutatva elébb,
's meg mászkálva öszve járnának, a' Kollé-
gyom' földalatti bóltozatja, hová a' Könyv,

és írásos gyűjtemény, a' szomszéd helységekben való tehetősebb Birtokosok' becse-
sebb, 's drágább vagyonjai valának bé téve,
általok bé töretve, kirabolttatott. — Mely ha-
zafi zendülések a' tanítás' folyamatját is meg-
gátólván, a' Professorok a' Tanuló Ifjúság-
gal, KOLO'SVARI ISTVAN Professoron kívül, a'
Rákotziánusok' üldözései előll Magyar Or-
szágba menedéket keresni kéntelenítették;
míg nem 1709-be valamennyire le csende-
sedve a' belső zivatarok Februárius Hólnap-
jában szokott helyekbe a' Bethleni Mu'sák
is békességet, 's rég óhajtott szabadságot
nyerhettek. —

A' 5ik évi üldöző csapás vála 1719ben,
midön N. Enyed Várossa' utzáin a' senki-
nek sem kedvező ragadó, 's pusztító nya-
valya, mint az öldöklő angyal dühösködött
akkor Professor SZICETI GYULA ISTVAN-nal,
kit önként követett a' Tanulói sereg, az Elöl-
járók' javaslásából F. Enyedre, mint még a'
ragadó nyavalyától ment, és tiszta helyre
vonta magát Julius Hólnapja' 5kén, a' hól Is-

ten' jóvóltából eggyről eggyig épen meg maradván, Februárius' végén 1720ban vissza költözött. —

El nem mellőzést érdemel az 1716^{iki} Év, a' midön is az akkori Erdély Országi Generális Fő Commendáns Gróff STEINVILLE ISTVAN FERENTZ a' VI^{ik} KARÓLY Felséges Császár, Magyar Király, és Erdélyi Fejedelem' nevében kérte az Erdélyi Évang. Réform. Fő Consistoriumtól, hogy az Enyedi Fő Oskola' Gyúla Fejérvárt fekvő Birtokai, melyeket még Fejedelem BETHLEN GÁBOR-tól kapott, és a' melyeket a' GILANYI GERGELY testamentoma' ereje szerént is ottan bir, úgy szintén a' Bátori Réform. nagy Templom, a' Réformátus Superintendensi szállás is ő Felségének engedtetnének által, mivel szándékozna a' Császár ő Felsége ottan katonai erősséget (: Fortalitium :) építtetni, a' melyben más Magyaroknak, ha nem ha fegyvert viselő katona, lakás semmi képpen nem engedtetnék. — Igére a' Fő Commendáns a' Császár ő Felsége' nevében, hogy a' Réfor-

mátusoknak a' Bátori nagy Templom helyeit más uj Templom, a' még használható Academicum Gymnasium' épületje helyébe más uj épület, más helyen fog épülni, azon fejül a' több más által adandó épületek' ki potlása fejiben 15,000. Forintok fognának a' Réform. Státusnak kegyelmesen adatni: — mely kegyelmes Fejedelmi ajánlásnak ha nem hodólnának; ő Grófsága STEINWILLE tudná mit kellene, mint Jobbágyokkal, mivelni. — Így a' Réformátusok mint hív alattalók a' koronás Fő szent ígéreteinek hódolva, a' Gyúla Fejér Várba lévő minden jussokat, a' kért épületekkel egygyütt által engedték: — így a' N. Enyedi Fő Oskola is minden ottan vólt fekvő Javát általadatni engedvén, piun desideriummal maradt a' Réform. Státussal egygyütt. — A' Sáros Patak-ról, Somlyai BATORI 'SOFIA 2^{ik} RAKOTZI GYÖRGY' Özvegye, Fejedelmi Férje halála után a' R. Catholica Szent Vallás' kebelébe ujra vissza térvén, a' dolgok' rendje Sáros Patakon más formát öltözött, a' Réformáta Oskolának vólt minden jövedelmei, a' Hős PERÉNI PÉTER, PERÉNI GÁBOR, Dobo ISTVÁN Erdélyi Vajdától, 's ennek kegyes özvegye, az igazi Hős.

né SÜLYÖK SARA' bőv kezűségéből nyert, úgy a' BATORI, HOMONNAI, RÁKOTZI, és MAGOTSZAI fő familiáktól kapott minden vagyonjai a' Jé'suitáknak engedtetve, a' kies Bodrog parti Mu'sák' kedveltjei Bu'sinkai Mihály, és Pósházi János Professorok' vezérlése alatt elsőb Debreczenbe indultak számkivetésbe 1671be, a' honnan a' kegyes Fejedelem Iső APAFI MIHALY által a' Bethleni Kollégium' üres lakó szobáiba Gyúla Fejér Várra bészállittattak, és 44. évi zsellérkedés után, eggynehány Hólnapokig Krakkóban, Gróff TELEKI LASZLÓ', és Gróff SZÉKELY ÁDAM' pártfogások alatt lévén, 1716ban Déceber' 2án Maros - Vásárhelyre átvándorólván, a' más következett egész esztendőt, a' városon elszéledve tölték, míg nem 1718 ban Április' 30-kán a' Mltgos. Évang: Réform: Fő Consistorium' atyai kegyes gondoskodásánál fogva a' Maros - Vásárhelyi Triviális Oskolával eggyesülnének; Zilahi SEBES ANDRAS, Szathmári PAKSI MIHALY, Köpetzi B. MIHALY Professorok, Gróff TELEKI JÓSEF, és TOLDALAGI JÁNOS Fő Elöljáróik alatt: mely Mu'sák' eggyesülete adá kezdetét a' mostan szépen virágzó Maros - Vásárhelyi Év. Réform. Kollégiumnak. —

A' nagy BETHLEN' bölts Intézetének Gyúla Fejér Várról ide által plántált maradványai hát ezek az idő' terhe alatt már már roskadandó falak; — mí vagyunk hát élő oszlopai az ő jóságának. —

Ezek résszerént az ő művei, melyek nagyá tészik emlékét: de nagyobb tiszteletet gerjeszt bennünk eránta azon czélnak meg fontolása, melyet maga előtt tart vala; úgy nézte ő tudniillik az egész nemzetet, mintegy köz-édes Atyának gyermekeit: tudta azt, hogy a' mennyei Atya a' Tálentumnak osztogatásában nem nézi a' polgári megkülömböztetést: — tudta hogy a' Mántuai szép költő egy fazékasnak, a' Tibür' halhatatlan Iantossa egy szabadosnak vólt csak maradéka: — tudta hogy az elmés Aesopus rabszólga, a' nagy Socrates egy kőfaragónak, Aeschines egy szegénynek vólt fia: — tudta az ő filozofusi lelke, hogy a' tudomány nints ki rekesztve a' mólh lepte kunyhóból is. — mert valyon azért, hogy a' lélek egy Schillerben, Ossiánban, Newtonban, vagy Rousseauban a' közönséges magosságon fejül emelkedni, 's szemeik a' sphérák' kerületén keresztül a' dolgok' méjjibe

oda tudnák nézni, a' hová a' miveletlen érzésű, sajnálást érdemlő Grönland', vagy Spitzberg' lakója nem; valyon azért nem lehet é minden ember emberré? 's azt a' helyet, melyre a' Természettől különbözőleg vagyunk hivattatva, nem töltheti é bé méltóképpen a' Haza' javára? — valamint a' Nagyoknak, ugy a' kitsinyeknek is a' magok méltó helyek van a' Haza nagy plánuma' bételyesítésében. — Így esméretekkel bírva BETHLEN-ünk, a' jó érzéstől ösztönöztetve, nem szenvedhette, hogy a' Tudomány' világa a' Haza egygy vagy más szegeletébe légyen zárva, részeltetni akart abban mindent. — A' külföldi mivelt Nemzetekből vévén a' tapasztalást, hogy az Oskolákban, hól a' számos Nevendékek egygyütt vagynak, a' vetélkedés olyan ösztönt ad, melyet másutt fel nem találhatni; hogy szóbeli tanításból tanulni véghetetlenül könnyebb, mint a' hól könyvekből; hogy az első esetben a' lélek elevededik, és szárnyakot nyer, az utólsóban pedig hová tovább ellankad, és bádjad. — Ó! de hát még az élőszóbeli tanítás, és tanulás minő jókat nem szülhet egygy ép Haza' s Nemzet' javára. —

Igaz hogy a' sok jó könyvekből sokat lehet tanulni, 's az is tagadhatatlan, hogy némelyek csupa könyvekből is a' Tudományokban igen sokra mentek: — mindazonáltal ez a' környülállás az Oskolák' becsét éppen nem veheti el. — Ha azt tekintben nem vesszük is, hogy olyanok, kik magoktól Oskola nélkül valamire mehetnek, igen kevesen vagynak, bizonyos az, hogy ezen kevesek is sokkal nagyobb munkával, 's fáradsággal sem bódogúlhatnak oly szerentsésen, mint az Oskola' segítségével bódogúlbatnának. — Az Oskolán oly' tudományos Intézetet értünk, melyben valamely tudomány, vagy nyelv, valamely mesterség, vagy foglalatosság alkalmas Tanítók által alapon, és régulák szerént tanítatik, hól ezen régulák szerént gyakoroltatunk, 's hibáink okoknál fogva meg igazittatnak. — Egészen másképpen van a' dolog azokra nézve kik csupán könyvekből tanulnak: — ezek ha még oly' nagy elmékis, minden szorgalmok mellett sem juthatnak oda, a' hová a' türhető oskolában tanuló az ő közepszerű szorgalmával eljuthat. — Az elsőnek tudományában ritkán van elegendő világos-

ság, értelmesség, rend, és régulákhoz szabott egyenes járás; a' bizonytalanságnak kissébb, vagy nagyobb mértéke elválhatatlannul kíséri őket; — néha gondolatjaikat, és irások' módját egy bizonyos homály borítja el; — másszor gondolkodni, és írni tudnak, de beszélni nem: — Egyedül az Oskolák tudnak a' Tudományokban, és mesterségekben bizonyos, és bátorságos régulákat meg alapítani, azoknak követéséhez szoktatni, 's ezen réguláknak általlátása, és követése által a' tökéllétségnek egy bizonyos grádittsára emelni. — A' ki e' képpen tett szert Tudományra, hasonló az olyan élőfához, mely mély gyökeret vert: a' mélyen gyökerezett fa magasra, 's egyebeknél magassabbra felnöhet, de a' mely fa gyökér nélkül akar nőni, az hamar elhervad.

Fel emelte hát dicső BETHLEN-ünk e' köz-Tanuló mívhelyt, hogy itt az alacson sorsú szegény öszve elegyedve a' főbb rangú Hazafiak' gyermekeivel, egyik a' mászt költsönösön ösztönözzék a' virtusra: — amaz mérészeljen feljebb emelkedni, 's tanulja meg méltóságát: — ez esmérje meg, hogy ő is ember; 's mint terjednek a' Nap' sugári min-

denfelé a' Világ' öblébe, azonképpen vigyék innen a' Tudomány' világát a' Haza' minden részeire. —

Felemelte mondom nagy Fejedelmünk e' Mu'sák' hajlékát, hogy itt lassanként nevedjenek tehetségei az ifjú polgárnak; mint a' kicsirádzott mag a' dorontsok közzül, 's czél szerént fejtődjenek ki a' Természet' Urától közlött különböző ajándékok: — hogy emelkedjenek SCIPIÓK a' HANNIBALOK ellen CICERÓK a' CATILINAK ellen; nőjjenek több KEMÉNYEK a' DÉCIUS' példájára, 's HUNYADI-ak az ACHILES', és HEKTOR' formájára: — hogy a' kinek vitézi erő, és bátor szív jutott részébe, tudjon egykor a' vérmezején harczolni a' Hazáért, 's Királyáért: — egymás, a' kiben magossabb észet, és Tudományt lehellett Minerva, világosság' oszlopaként, Mo'sesi böltsességgel járhasson a' sértéséghen tébolygó sokaság előtt, 's hogy a' Thémis' Templomában a' bölts Áristidessel egyenességgel tudja fontólni az igazság' mérő serpenyőjét: — A' kinek pedig a' bővség' teli kürtje jutott örökségül, tanuljon áldozni dús vagyonyából a' köz-jóra.

Oskolák nélkül csak sereglés lenne az

az együttlétel, nem társasági élet. — Az oskolák alapjai minden polgári intézeteknek, egy is ezek között, azok nélkül, fenn nem állhatna. — A' mi a' Nap' tüze, és Tenger' vize a' Testek' országára, olyanok az oskolák a' Lelkek' világára nézve: — meleg, és nedvesség nélkül minden test elgebedne, az Oskolák' világa nélkül a' Lelkek setétségben tévelyegnének. — E' világra egy mennyei szikrát lappangató testel jövünk ki, a' házi társaságban követő állatokká formálódunk, az Oskola felélesztvén rejtéki tűzünket, virtus' lángjába borít. — Hány ezerezen nem maradnak a' tudatlanság' éjjelében? hány ezer között lehet találni, a' ki egy ily' köz-Tanuló mivhely' nem létevel fel tudna emelkedni az Örökkévalónak esméretére? A' bizonyos, hogy eredetképpen minden Tudomány, és mesterség élő szóbeli tanítás által közöltetik. — Értelmünknek nagyobb, vagy kisebb kimiveltetését, tanítás, nevelés, és mások' tapasztalásainak használása által nyerjük. — Így tanuljuk a' nyelvet, így pallérozuk ki okosságunkot, így vezetjük mesterségekre, és jó erköltsökre: — Szüléink' háza ránk nézve már Oskola, sőt

bizonyos értelemben az egész emberi Társaság egy folyvást tartó Óskola; 's az a' gyermek, ki mindjárt születésekor ezen Óskolából kivétnék, 's egy pusztaszigetre vetétnék, minden vele született esze mellett is, igen nyomorútt állat lenne, még sokkal nyomorúttabb, mint az oktalan állatok. Már ez is arra a' gondolatra vezet, hogy az Isteni gondviselés élő szóbelitanítás által kíván bennünket mindenféle hasznos Tudományokban részesíteni.—

Ha a' régi idők' történeteit vizsgáljuk, úgy találjuk, hogy eleintén minden új találmányok, mesterségek, és Tudományok csupán Óskolák' segítségével, 's élőszóbeli tanítás által terjedtek el, és maradtak fenn; 's ezek nélkül mindgyárt feltalálóikkal együtt kimultak, és elenyésztek.— Mit tudnánk Socrates' böltsességéről, ha arra Tanítványait meg nem tanította volna? valyon azon méreg ital, mely életének véget vetett, nem vetett volna é' véget érdemének is? — A' Pythagorások' Zénok', és más régi Philosophusok' Tudományai is miképp' plántáltattak tovább? — Nem úgy-é, hogy szájról szájra adatván, 's figyelmes Tanítványok

elméjében vétetvén, utóbb sok időig tartó, erős, tudományos alkotmányokká tétettek? 's a' Cháldéusok', Égyptomiak', és egyéb régi Nemzetek' titkai, akármiből állottak is, valyon nem azért enyészteké, le's nem azért merülteké örök feledékenységbe, minthogy Oskoláik elpusztittatván, a' tanítás félbe szakadott? — Az ily' szóbeli tanításnak hasznáról való meggyőződés birta tehát ditső BETHLENÜN-**ket** is arra, hogy olyan formában öntött Oskolát állitana fel, a' milyennel itt birunk. —

Tisztelet légyen hát annak, a' ki ha nem is az első helyre, legalább az utólsónál sokkal feljebb emelte az Árpád' maradvékát. — Tisztelet légyen a' Ditső BETHLEN-**nek**, mert néki köszönheti Dácia, hogy a' Culturának hanem a' legfelső, de nem is a' leg alsó fogán áll. Azomban a' Cultura is mint az Álóé' virágja, nem tsak egy két esztendő alatt történik. — Mint szintén a' Hóld azt a' világoosságot, melyet a' Naptól költsönöz, a' világnak vissza adja, úgy a' nagy Fejedelem is a' Teremtőtől vett ajándékait használta a' Magyar Nemzet' boldogítására, Hunniából is Arkádiát teremtvén.

Mint nagy ember a' maga nagyságát a' polgári életben kimutatta aval, hogy a' hadba vitte őtet a' Haza' szent szeretete; értz sisak fején, sulyos kard oldalán, mejje vas pántzél alá szoritva, tűzes paripája büszkélkedett alatta, kérkedve hordozta terhét; ugy jelenék meg katonái között mint egy hadi Isten az elő időkből, a' félénk' szívébe is bátorságot gerjesztett, 's tűz szavaival, hájtekintetével a' köz-lelket is magas tetekre ingerlé. A' tüzet az erővel, az erőt a' szelidséggel, a' fontosságot elevenséggel tudta egyesíteni: — indulatos ellenségéhez, de meg is tudott annak engedni. — A' békességben pedig a' Magyar Nemzet' becsüllése lelkesítette őtet. — Mint egy Helász' Minervájának pai's, dárda, és pánczél volt az ő kezében, mellette szent könyv is, mely egyedül mágusi világával világosítja meg a' halhatatlanság' vidékeit: mely megmutatja a' Léleknek felsőbb eredeti hazáját; mely által az elme fényt, az eltölt setét időnek szürkületében, abban az időben, mikor senki azon holdgító czélról nem gondolkodott, mint egy az álomból felébresztette; 's a' czélt az akadályok' felhőin keresztül

is tisztán látta: — a' ki valamint szívébe, úgy drága Vallásunk' Szent Könyveibe béiktatott Isten' Törvényét, melyet 26^{szo}r figyelemmel átolvasván, mint a' nagy 's tanult NEWTON is, fontololag tanúlgatott; 's még a' lármás ütközetek' helyén is magától soha el nem hagyott; tettei által bizonyította. —

Ugyvan — mind a' hadban, mind a' békességben használt a' két Testvér-Magyar Hazának; 's így érdemlé meg attól a' legdicsőbb borostyánt, mint a' ki a' tudományos Intézetek' virágoztatása által igyekezett Hazafiai közt elő terjesztteni a' világosodást, és a' Nemzeti pallérozodást. —

Világosodás! Nemzeti pallérozodás! oly' két nagy tárgyak, melyeknek mély jelentéseket értelemmel megfogni, 's ezeket akarrattal, és munkássággal terjesztteni, és előmozdítani, mindenkor csak nagy; és nemes Lelkeket illető dolog vólt. —

Nem a' tűz módjára fellobbant Enthüsiásmusból, hanem a' Magyar Nemzethez való buzgó szeretetből állította fel nagy BETHLEN-nünk is ezen ide átlplántált Fő Oskolát is, 's mint a' Nap, le járván az ele-

ibe irt abrōncsot, minekutánna millióknak használt, lehaladott az Enyészeten a' Tizenhetedik Század harmadik tizede' kilenczedik Évében, November' 15^{ik} napján Gyúla Fejér Várat, szép, 's mukás életének 49^{ik} Őszében, vissza kérvén a' föld az ő részét, jobb része nem ésvén a' dohos sir' fenekére le. De az ő kimulásában is mint egy halokló Gládiátor, öszve szedé még eggyszer erejét, fel birni szemeit az Égre, oda, hól az állati lételnek keskeny körén tull, az igazi érdemnek örök koszoruját, az örökkévalóság' Nemtői, a' Virtus, és a' józon főtételeken (: principium :) épült cselekedetek mérki; jelentvén, hogy ő halhatatlan. Ugyan ott a' máig is ép karban fenn álló Sz. Mihály' Templomában az ő érdemihez illő becses kripta birja a' nagy Hősnek portait. —

„Gyúlavári márvány kripta!

„Szent hely! hól sok nagy Lelkek'

„Poraival diszeskednek

„Már a' csendes lakhelyek;

„Bird örökre BETHLEN GABORT

„Híven csend hajlékódba,

„Szent légyen a' nyugodalma
„Setét bálthajtásodban:

„Mu'sa társim jer' fűzzetek
„Nefelejts koszorukat
„E' néma sír' homlokára
„'S jó szagú myrtusokat:

„Mellé szomorù fűzeket,
„Ákáczókat — 's egyg Urnát
„Állítsunk fel, melybe minden
„Tehesse bé áldását.!!!

* * *

„Rövid földi pálya, — de a' rövid élet
is elég a' jó cselekedetekre, lehet kevés idő
alatt is sokáig élni. —

Ezen bálts, és kegyes Fejedelem, 's
mint Haza' Attya le fizetvén a' Természet'
terhes, és a' Haza' szép adóját, sem első
Nője KAROLYI 'SU'SANNA-tól, sem BRANDEN-
BURHI CATHARINA-tól, semmi férfi maradékot
nem hagyhata, de mint a' Thébai ÉPAMINON-
DAS a' Leuctrai győzedelmet, maga után ha-

gyá örökösnek halhatatlan leányát, a' Mu'sák' ezen erköltsi hajlékát; melynek évenként való jövedelmeiről, fekvő Javairól, 's azoknak örök időkig való tartosságokról, még jókori halála előtt; vigyázólag, és elégségesen gondoskodott: melyekről való végső akarattját az ötet fel váltott Fejedelemnek, és Ország Rendeinek tökéletesen lett meg egyezések közönségesen helybe hagytak, 's megmásolhatatlanul meg is erősítettek: — a' Gyula Fejérvári Academicum Gymnásiumnak tett végső szent hagyományi valának:

a.) Nagy Enyed Ns. Mező Várossa' minden Taksáiból való jövedelem', 's ugyan azon Város' egész határán való terméseknek Tizede.

b.) Nagy Enyed Várossa körül fekvő Fel Enyed, Mu'sina, Kis Orbó, Miriszló, Détse egész falutskák; nem külömben Hidas, Besenyő, és Henningfalva falukban lévő rész jóságok. —

c.) Szabad Királyi Debreczen, de még akkor mint Mező Városnak évenként mint-

egy 2,000. M. forintokra felment Taksájá.

d.) A' Tokai hegy fokon (: ugy nevezt Hét szőlő :) fekvő, akkor több ezer Forint betsű árrú Szőlőhegy. —

e.) Fejedelmi Clénodiuma (: Medail :) 9,000. Tallérokba betsülve. —

f.) 20,000. Magyar forint kész Tökepénz. —

Az erkölts, és Tudományok azon műhelyére való közelebbi felvigyázást Testvér Öttsére IKTARI Gróff BETHLEN ISTVÁN-ra mint akkori Erdélyi Gubernátorra, és KESE-RÜ DAJKA JANOS Réform. Superintendensre nyugott lélekkel bizta.

Szólyon az igasság Ditső Fejedelmünk mellett, hogy az ő hizelkedést nem esmérő lelke ugy buzgott a' Magyar Nemzet' Java és haszna mellett, mint ama Poplicola, és Trájánus a' Romai nép' bődogságáért. —

Kedves andalgással jegyzi ki a' Historia má-
gának azon helyeket, a' hól a' közönség'
hasznára élt embernek neve örök emlékeze-
tül van fel írva; valamint kedvetlenül me-
gyen elé az indolentiának sirhalmánál. —
Ha valahól, bizonyosan itt is helye van a'
Szent Irás azon fontos szavainak, hogy „*mu-
tasd meg nekem a' te hitedet a' te cseleke-
detedből*” az az, ide alkalmaztaiva, mu-
tasd meg a' Hazához való szereteted', és hü-
séged', a' közönségnek tett, és a' Hazára
tartozó szolgálatból. — Szép hitét BETHLE-
nünk is tettei által igazolá a' Haza előtt ép-
pen úgy a' Maros', mint a' Duna' partjainál.
Meg érdemli minden igaz Magyartól, hogy
kiöntse szent tartozásának érzéseit, meg ér-
demli hogy emlékét tisztelettel szívébe rej-
tse, 's le fizesse a' szív' nemes adóját; ak-
kor fizetődik pedig a' le, mikor a' meg nem
romlott szív kötelességének meg esmérésével,
és az elvett Jónak érzésével meg telik, és
igyekezik azt külsőképpen is ki mutatni. —
Ilyen adója a' szívnek az, a' melyel az ér-
demnek, a' felemelkedett léleknek, és a'
közönségnek tett szolgálatnak tartozunk, de
a' mi töbnyire az irigység' közbe jövetelé

miatt kimarad, és csak a' siron tul fizetődik le. Ez egy sugár, melyet az eltűnt fény lövell hátra azért, hogy az emlékezet' egén egy csendes szürkületet formáljon. — A' szív adójának lehet nevezni azt is, a' melyet a' háládatosság az elvett jóért nemes lélekkel lefizet, és a' melyben éppen annyi, és szinte elevenebb az érzés, mint a' jóltételben. Nyughatatlán a' jó érzés addig, míg ezt a' nemes terét magáról elnem háritja, és bizonyosan az életnek a' leg szebb scénáji közé tartozik, midőn a' köszönőnek szeme némán ezt mondja „*ezt te az én szívemtől megérdemletted*“ és a' másiknak tekintete ezt feleli vissza „*meg bizonyítottad, hogy méltó voltál rá.*“ A' karaktere ennek az adónak az; hogy e' szabad, mert ezt a' lélek önként szabja ki magának, a' hová semmi külső erőltetés nem hathat bé: éppen azért hát hogy szabad, és önkéntes, 's a' szívnek teliségéből származik bétés is, mert melyik kints az, a' mit a' jó érzéssel egyben lehessen hasonlítani? éppen azért állandó is, és változhatatlan; mert csak a' szokott változandó lenni, a' mi az érzések' ömledéseinek felső színén lebeg mint egy kön-

nyű tollu, de a' mi a' szívnek mélységében van, a' csak a' szívvel is szokott együtt elmúlni. —

Szóllaljanak fel itt a' Történetek' néma mezejében a' História Irók, ezek az embe-ri dólgoznak igazságos megítélői, a' kik a' polgári tetteknek emlék oszlopait a' késő emberi nyomnak a' századok' szürkületén keresztül láthatóvá tették. Szóljon dítő Fejedelmünk mellett ezen Fő Oskola, melyen, míg a' szöke Maros lassu vizével az Örhegy' alját mossa, mind addig lebegni fog rajta a' nagy BETHLEN' árnyéka. —

Nagy köszönet legyen mondom a' nagy BETHLEN-nek, ki e' képpen üzte el Dácia', 's Hunnia' egeről a' felleget — bódogította Nemzetét — Attya volt a' Hazának. Ifju Barátim! szent legyen emléke előttetek. — Nagy neve, mint a' fiatal Thémistoclest a' Miltiades' oszlopa, buzdíttson a' virtus' gyakorlására. — Vajha Ti mindnyájan, kik engem figyelmetekkel eddig kísértetek, mintegy a' LEONIDAS' sirhalma felett elmenő Spártai ifju vándor, hazafi tűzre lobbanátok!

206. Évek folyának le az időnek sebes kerekéről, a' lehömpölygött századok' meszsisége halgatva sodrá magába, miolta a' Fejérvári N. Enyedi Fő Oskola' alapja kezdődött, melyeknek ha eltölt napjait vissza képzeljük magunknak, nem tehetjük, hogy szent tartozásunk' hódoló érzéseit kine öntsük a' ditsösségesen országló Felséges Austriai Házhoz is, melynek mint a' Tirus', 's Vespasián' kegyelmes kormányja alatt Oskolánk ma is csendességben virágzik. — Mert nem csak a' szónoki készségnek, de az egyenes Historiát Irónak is vallást kell magának csinálni, hogyha az Uralkodó Házak' Historiáját keresztülnézi, a' Felséges Austriai Ház hat századokon keresztül egy bizonyos emberiség, és szelidség által magát a' Történetek' Évkönyvében meg különböztette. — Szóljanak itt az ősz tapasztalás, és a' sirba ment századok: — ép, és tiszta volt a' Habsburg, a' ki ennek a' Háznak eredetét adta, mint a' Helvétziai Álpesekből lecsörgő tiszta forrás, és valamint méltóságára névé az egészset felvéve, első a' maga nemében a' CLIO' Templomában. — A' Nemzeti Fejedelmek közt is alig volt egy kettő, a'

ki a' Török járomtól meg menekedve, a' Fel-
 séges Austriai Házzal inkább ne kívánta vól-
 na a' szent szövetséget. — A' 18ik Század
 alig vólt elégséges arra, hogy Hazánk a'
 pusztulásból magát kiépülje, és sebeit bé-
 gyógyúlná. — És azután is egész Európá-
 ban melyik Nemzet az, a' mely a' politikai
 szélvésznek kárát ne érezte vólna? — és
 édes Hazánk az Isteni gondviselés' óltalma
 és bölts Fejedelmünk' vezetése alatt, mint
 az Árchipelagusnak egy csendes bódog szi-
 getje, csak nem a' maga partjainál látta el-
 törni a' pusztító habokat. — Ha igazza van
 Montesquieunek, hogy minden Nemzet ha-
 sonlit a' maga Éghajlatjához, ugy nekünk
 nagy okunk van jóknak lenni. — Kedves,
 ugymond a' Római szép Költő, 's jól esik
 nézni a' szárazról, más miként hányatik a'
 nagy Tengeren a' felháborodott haboktól;
 nem mintha gyönyörűség vólna valaki' nyo-
 moruságában, hanem mivel minő bajoktól
 vagyunk mi mentek, jól esik látni. — Hála
 a' Gondviselésnek! közelebbről mi is csak
 távolról láttuk az országokat fenyegető ve-
 szedelmeket, csak idegen leírásokból tud-
 juk a' gyilkolások', pusztítások', 's az eze-

reket egyszerre halálba döntő ágyú ropogások' irtózatosságait. Mivel voltunk mi jobbak mint mások, hogy az ily' csapásoktól megmenekedhettünk? — mivel voltunk jobbak azoknál, a' kiknek a' virágzó szerencséből egyéb ebben az élethen nem maradt, hanem egy mankó a' vándorlásra, és az embereknek könyörületessége. — Mig mások vak dühökben egymást kontzolták, addig békességes határainkon belől megelégedéssel hasogatva barázdáit a' magvető, míg a' nagyra vágyás, 's függetlenség, törvény tapodó fiai az éjjelnek csendjében is egy véletlen reá csapástól rebegtek, félelem nélkül, mint egy veszedelmet nem esmérő csetsemő, hunytak el itt a' munkás gond' gyermekei, mert szent volt a' virasztó Törvény, tiszteletben voltak annak megtartói, végrehajtói; 's az engedelmesség az Egnek második Leányát a' Rendet, mely nélkül semmi szép, semmi jó nem születik, nem emelkedhetik csak egy ház is, számüzve nem kergette el; meg esmérve, hogy a' felsőbb Hatalmasságok Istentől rendeltettek, és a' kik az Úrnak szavát halgatván, engednek az ő rendelkezésének, áldottak a'

mezőben, egy úton jő reájok az ellenség,
és hét utakon fut elelöllek; 5 Mos. XXVIII. —

Sokáig álljon fenn a' Felséges Austriai
Ház, mint egy az Alpes' oldalában kinőtt
éltes cserfa, mely felemelt fővel el nézi,
míg egy néhány vén század el tojong felet-
te, és magát kiéli, 's meg se mozdul. —
Légyen a' Felséges Háznak Királyi széke
mind örökké mozdulhatatlan, és néktek o!
Hunnia, 's Dácia boldogságtok általa vál-
tozhatatlan!! —

Böltességének szikrája vezérelje I^ső.
FERENTZ-et! szép bimbó fakadoz' 's az addig
fulasztó ködből szép jövendő fejlík: — már
meg vagyon általa óldva a' fonalát vesztette
csomó, sorsunk kíván jelelve. — Száz hála
Tenéked FERENTZ! jó Fejedelmi Atyánk!
Koronánk' Nestora! Népek' békitője! szelid
Mu'sáknak támogatója! A' Sasnak természe-
te szerént ífjudjék korod, 's azzal együtt
jó kedved is hozzánk, 's fejedelmi malasz-
tod! kinek szent fejedem annyi örökös ko-
ronák egyesülnek, 's erős vállaidon, az Éri-
dánus, és a' Dniester, az Álbis, és az Ólt
között 32. millió Gyermekid' 's Jobbágyid'
sorsa függ; Felséges Nevedet a' késői korra

addig terjeszti ecsetünk, míg Magyar szót halhatni a' négy folyamok' partjain, 's míg GyùLA' 's TUHUTUM' nyelvén szóllani fog e' hét hegyü Erdély. —

Légyen az Austriai ditső Sasnak, a' mesés világban menyköveket hordozott Isteni kettős madárnak szárnyai alatt a' páros Hattyúnak is pihenése csendes. — Áldott légy ó! dupla Hattyúnk' örlelke! Áthénánkat, melyet szárnyad alá fogtál, éleszni ne szünyél: a' Felségesnek légyen kegye véled !!

Édes Hazánk' elhúnyt ditső Fejedelmei! nagy Férfiai! kik akkor is, midön számos ellenséggel küszködtetek, de a' békesség' munkáiról el nem felejtkeztetek, a' ti jó tetteitek' ezer áldásáért halhatatlanok vagytok: nyíljék meg buzgó köszönetünk előtt néma Kriptáitok, és a' háládatosságnak könnyeibe áztatva, nyugodjanak betses poraitok. — Áldottak légyenek mindenkor azoknak hamvai, kik a' hasznos Tudományok' terjesztésére Oskolákat fundáltak! azoknak köszönhetjük, hogy a' vadság, és tudatlanság a' Nemzetek között újra elnem hatalmazott. Ők plántáltak a' tudósság' élőfáját, melynek árnyékában bátorságban nyugszunk 's gyümölcstível élünk.

Tisztelet, és háládatosság néktek ma virágzó Méltóságos, és Tekintetes Úri hős famiáiak, Hazánk Egének ragyogó csillagi, Fő Oskolánk' erős gyámoli, 's fenn állásának hathatós eszközei, tisztelet az előktől is. A' Tí ditső Óseitek jót, és hasznost építettek, né kívánjátok azt lerontani, hanem inkább igyekeztek hibáit orvosolni: — egy élőfát levágni könnyű, de neveléséhez esztendők, vagy néha századok kívántatnak. Itőzelebről pedig: Méltóságos, és Tekintetes, Fő és Vice Inspector Curatorátus! Tiszteletes, és Tekintetes Tudos Professorátus! (*) kiknek lelketek a' közjóért való áldozatban az emberiség' leg szebb óltára körül lebeg, nagyra

(*) Fő Inspector Curátor, Mlgs. Gróff Bethleni Idősb *Bethlen Imre*, Szent István Apostoli Magyar Király kis keresztes Rendének Vitéze, Státus Titkos Tanácsos Ur ő Excellentiája.

Vice Inspector Curátorok, Mlgs. L. Báró Lo'sonczy *Bánffi Ferentz* Ur ő Nagysága: Tövissi Idősb Tktes. *Tövissi Gergely* Ur, Tktes. Ns. Alsó Fejér Vármegye' egyik közszeretettü Fő Birája.

T.T. *Nemegyei János*, Görög, 'Sidó nyelvek', Szent - Írásmagyarátja, a' Romai, és Gö-

kikiáltanám neveiket, de tudom hogy a' Ti Jóságatok csak a' cselekedetben kíván hallatni: légyen nemes sziveiteken Társaságunk' gondja, és a' ti vállaitok szeretettel hordozzák annak terheit, mert a' szeretettel minden könnyü. A' ti e' béli dicsőségtek nevékedik az idő' mentével, mint a' nap' világa feljebb jöttevel, míg nem a' halhatatlanság' fényébe merül. — Adja az Örökkévalóság hogy a' késő századok is kóstolhassák bölcsességeknek jó ízü gyümölcseit, adja, hogy a' Ti növényeitek is hasonló czédrusok lehessenek az emberiség' nagy kertjében. Csepegjen mint az esső a' Ti Tudományotok,

rög régiségeknek 50. Évektől folyvást való Tanítója,

T.T. Zabolai *Hováts József* Természet-Tudomány', és Mathésis' Tanítója.

T.T. *Höteles Sámuel* Philosophiai Tudományok' Tanítója.

T.T. Kis Borosnyai *Tompa János* Hit Tudomány', Keresztyén erköltsi Vallás', és Anyaszentegyház História' Tanítója.

T.T. Ikafalvi *Baritz János* Orvos Doctor, Chémia, Fűvészi, Ásványi, Barom orvosi Tudományok', Természet (: állatok :) História', 's Német Nyelv' Tanítója.

folyón mint a' harmat a' Ti beszédetek mint az essőnek csepjei a' pá'sinton, és mint a' zápor esső a' fűvön. 5. Mos: 53. 2. — Semmi nagyobb, 's jobb dolgot, 's kötelességet a' közjóra nézve nem telyesithettek, mintha az ifjuságot tanitjátok, és oktattjátok. Szép, és valóban nagy dolog a' nevelés' munkája, 's ha valaki meg érdemli a' tiszteletet, a' Haza' figyelmét, valóban érdemesek arra azon Férfiak, kik szorgos, 's lelkes nevelések, és okos tanítások által az Ifjak' elméjét, és erköltsét mivelik, 's a' Hazának buzgó Egyházi Férfiakat, rettenthetlen bátor vitézeket, bölts Cátókat, 's hasznos polgárokat nevelnek. —

T.T. *Hegedüs Sámuel* Római ékesen szólás', Hazai, és Közönséges História', Politikai, szép ízlés' Tudományok, és a' mellékes Frantzia nyelv' Tanítója: a' Fő Oskolában Rector Professor, Paedagogarcha, és Ephorus is.

T.T. *Szemerjar Szász Károly* a' Római, Hazai, Közönséges, Magános, és Büntető Törvények' Tanítója: a' ki is Álstaedius után már a' 4rik Professor a' Bethleeniano Albano Nagy Enyedense Collegiumban.

Minden rangban, 's karban lévő érde-
mes diszes Gyülekezet! emlék napunk' di-
szesítőji! köszönet, a' legtisztább köszönet
ezen virágzó ifjui sereg' képében, hogy e-
zen tiszta, és ártatlan hazafiui áldozatban
most is részt venni nem sajnállottátok; tar-
tsátok meg ennekutánna is a' ti jó kedvetek-
ben, és légyetek e' Nevelő-Intézetnek, hol
a' csemetékben szelid ágak óltatnak, barát-
jai! —

Ti Atyák! légyetek gondos Atyák, mint
hajdon a' nagyobbik CÍTO, légyetek L. Ae-
milius Páulusok, és Grachusok, kik súlyos
hivatalaiknak terhei közt-is legszebb, és leg-
fontosabb kötelességeknek tarták gyerme-
keik' fontos nevelését. — Magyar Anyák!
midőn a' szerelem' bájoló etsetje a' páros
életet legkellemetesebb színnel festé képze-
tetekbe, nagy kötelességet szőtt ugyan ak-
kor oda az emberinemre nézve, a' termé-
szetnek legszebb ajándéka, kinek kinek tu-
lajdon gyermeketek iránt. — Nem de a'
vadállatok meg vívnak porontyokért, 's hogy
sebet kapjanak, semmi támadástól, semmi
ütéstől el nem ijjesztetnek: ha a' fene vadak
porontyaikat szeretik, minő kedvezéssel szük-

ség néktek lennetek. — A' Természet szep indulatot önt a' csetsemőkbe, de csak az okos szülői nevelés élteti azt sarjadzó korában, 's öszre kelve ugy igér jó gyümölsöt, ha tavasszal szépen virult; akkor virulhat pedig, midön az Anyakertésznek gondos keze tisztogatja, apolja, 's mindent a' mi néki veszélyt hozhatna, szorgoson elhárít. — Légyetek mint a' Romai Cornéliák, és Auréliák Attiák, kik minden igyekezeteket az okos, erkölsös, és jó nevelésre fordították. — Avassátok bé ide a' háza' égszerü veteményes kertjébe a' Jésus országa' szeplötelen polgárait, hogy itt a' hét Böltsek' vallásos fáklyáinál méttsek gyúló szikrát kapva, a' ditső példákkal hasonló ditső tette hajló indulatra, szelidségre, jámborságra, félebaráti szeretetre gyengén hajló indulatjok ingereltetve, jó eleve szivja bé ditső Házája', felséges Fejedelme; söt ön betsülete' méltóságos szomját. — Vigyázattal légyetek, hogy Quintilianus Paedagogus panaszra nefakadhasson a' lehető rosszak eránt, melyeket kisdedeitek magokkal az Oskolákba bévihetnek, minekelötte ottan szennyet kaphatnának. — Elmésen jegyzette meg egykor a' rossz er-

költsöket tág tudóvel hirkikürtölő póéta, hogy a' házi rossz példák leghamarább, és legméljebben vesztegethetik meg a' jó, 's rossz között még választást nem esmerő ártatlan aranyidő kort. — Azon kűszöbökön belől, hol az emberiség' mind két nemen lévő csecsemője, égfelé rendelt állását, még nem erős inakkal kezdi, semmi botránkoztató hallás', vagy látás' tárgya elő né forduljon, mivel legnagyobb illendőség a' magzatok iránt a' legszükségesebb, mivel őket illeti. —

Örökre áldott légy Nemes Város! Gyermekségem', 's Ifjuságom' eltűnt arany napjai, az élet' legszebb emlékei itt kezdének ki fesselni, itt nyíla fel nyelvem csak nem az első miéltre? itt dobbant fel szívem' első májusi érzése, ezek szentelék meg előttem báj vidékedet. — Meszsze kerüljenek téged' a' physicali, politicali rontó veszélyek' vihari; csend, barátság 's áldott béke, ég' adományi, lakozzanak szüntelen a' te utzáidon, bőv áldás nyugodjon mindenkor a' te határidon.

Te is halhatatlan Társaság! a' tiszertiszteendő idő karikájának e' máj pontját sok-

szor szemlélhesd újra fejjül fordulni: — légyen a' te ifjuságod hervadhatatlan, 's egy el nem végződő Tavasz határ nélkül mosoljogjon körülöd. — Ti pedig ujonnan emelkedő unoka falak! mindenik értelemben erős alapon emelkedjete, hogy a' Haza' Nevendékjei köztetek az itt elérhető tökélynek teljes mértékére épülhessenek. —

Ifiu Barátim! tudjuk hogy az emberi életnek csak égy Májussa vagyon, ritka a' virágos ösvény, sűrűbb a' tövisses vadony; ugy virágozzatok azért, hogy gyümölcsözhessetek, ne hogy az Éden' helyén kórok maradjanak az örömek siroszlopainak. — Rövid a' Tavasz' virágzása, a' Nyár' ereje el ég, a' komoly Ősz vénségre hervad, 's el jön a' pusza Tél végre, 's a' Scénák' minden színeit haloványon rekesztibé. — Hasonlo az Ossián' ifjui kora a' vadász' álmához, a' természetnek dombján a' nap' szelid sugárán alszik el, 's szélvészek közt ébred fel. — Nagy árron van az életben minden öröm, mintégy a' Várostól távol lévő félelmes vendégfogadóban, mindenért a' vérzésig megvonnak, míg el indulnánk; 's ki tudja még mivel tartozik, míg a' sárga kéz nyugtató

levelet nem ád a' bóldogabb Hazába? — Légyen ez Hely ti bennetek olyan a' valóságban, mint mesében a' Phoenix madár' fészke, melyről némely természet' Buvári azt tartották, hogy egészszén jó illatù drága szerekből állott, a' hová hosszas öregsége után a' képzelt madár a' Napnak sebessen égő hév tüze alá fekszik, meg gyúlad, és hamvaiból égyy szép ífjù Phoenix támad öszve. — Ti légyetek e' Tudományok' fészkének kedvesen illatozó részei, kikből az emberi, és akármely állapoti társaságnak virtussal ékes tagjai támadhassanak. —

Közelebbről pedig, Ti a' betsület' Klassissának 55. számból álla Tagjai, az én örömem 's ditsekedésem! kiket a' gondos Atyák ideig oráig való ífjui vezérlésem alá, nem sokkal ez előtt biztak, hogy töllök költsönözött kis capitálisom' kamatját a' Haza' oltárára, én is lefizessem: — de érzékeny érzés! ífjui legszebb, 's legrövidebb esztendöm' hajnala! mihelyt, már csak két Hónapok eltelve, az estvéli szürkületbe, szép páljám' vége bé vándoról; mivel le perczegnek az idő' nagy kerekén a' repülő Hónapok, az időnek szempillantásonként szüle-

tendő gyermekei éggymásra jönnek, 's mint a' sebes folyó' buborékjai éggymást űzve, a' mulandóság' árjába sodródva, mennek el: motsok nélkül viszont Nékiek kelletik nékem Titeket, a' számadás szerint, vissza adni. — Feleljetek meg továbbra is diszes nevezeteknek, hogy Athénánk ditső Alkotójának nagy célja bennetek is a' Hazára nézve bétegyesedjen. — Nevezetesen Ti három csak nem testvér Mlgs. Ifjak, kiknek századoktól fogva áll fenn Mlgs. ősi két Familiátok; a' mellyeknek Ti élő csemetéi vagytok, melyek atyafiságos szoros égybeköttetésben élvén, a' Hazának sok, nagy, és oszlop embereket adtak, virágoztassa az Isten Familiátokat hosszas időkig; Néktek pedig adja a' maga szent lelkének kegyelmét, hogy soha az az eredeti erő, a' mely annyi éveken keresztül fénylett a' Magyar föld' egén, meg ne fogyatkozzék. Naggyá, és becsessé tette az érdem mind a' két nevet, és nagynak is fogja azt tartani a' ditső Magyar Nemzetnek fenn maradásáig. — Ti is széles Familiátoknak nyiló virágai vagytok, a' Haza' reményei, Ti kikben a' Haza Nemtője az igaz Magyar vért jobb időkre fogja megtartani, nem lésztek elfe-

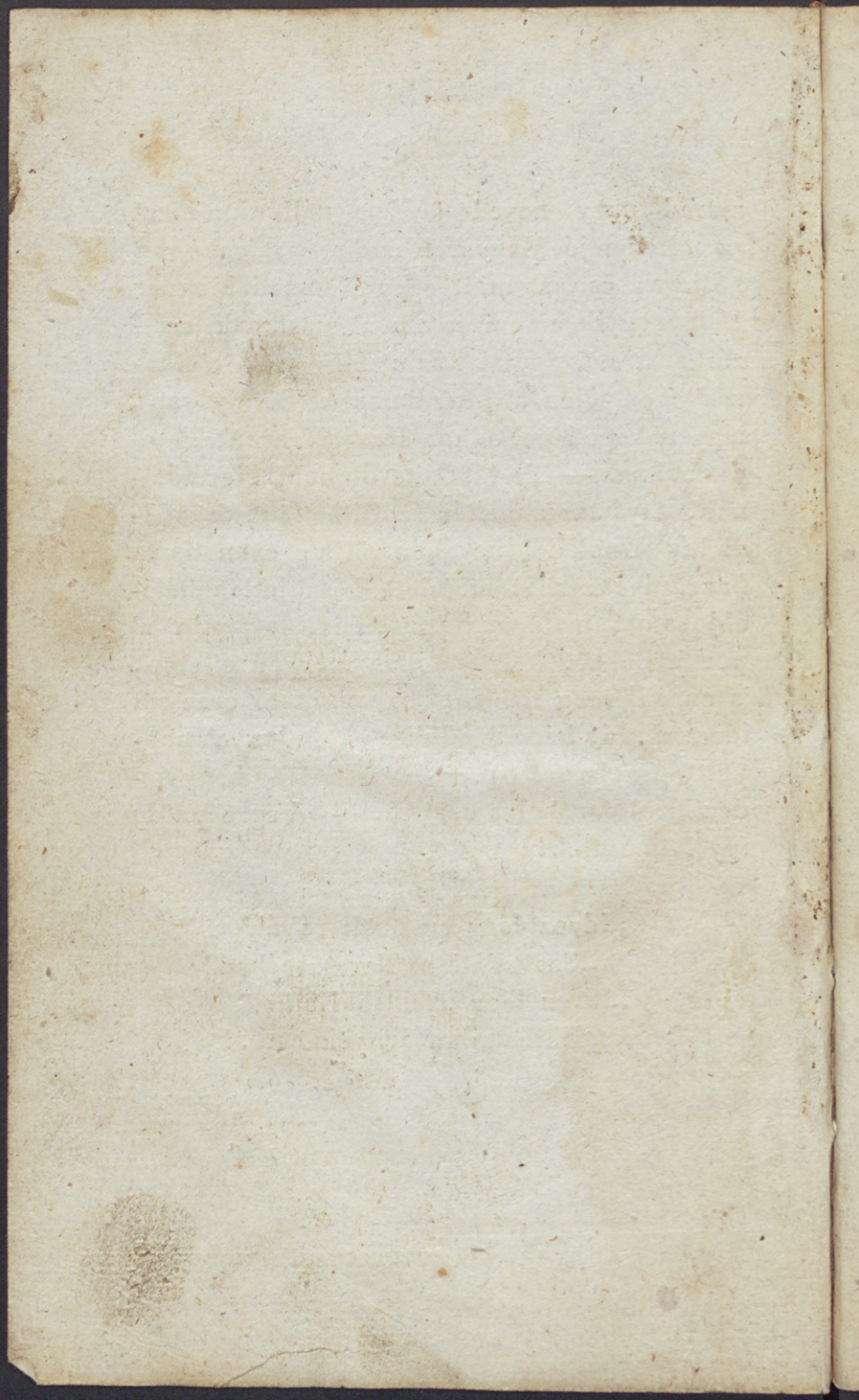
lejtve töllem. Trója' megvételére szent Ák-hillesek, ha most puha köntösben kell is öltöznetek, eljön az idő, mikor Ulisszes a' fegyvert megmútatva' a' Hérosi tűz elárulja magát; 's ha én nem is kísérhetlek a' Haza' hartzába, mint egyg sánta Tyrteus tárogatóval buzdítalak. — Két parton álhattok Ti is egygkor, a' Statusnak, és a' Vallásnak partjain, mint a' Rhodusi Colossus. A' Vallás Titeket szállíthat egygkor, a' Haza Tinéktek int „jertek koszorus Hősök' méltó ivadéki, a' meggyújtott világosságot kialudni, és a' szabadság' belső törvényt elnyomattatni annak idejében, midőn rajtatok lessz a' sór, ne engedjétek. — Szeressétek a' Magyar Hazát, tiszteljétek annak koronás Főjét.

Fel emelem még egygyszer rebegő hangomat ki mondani ama nagy nevet, meg szállítalak Tégedet a' kék báltozatnak idvezült Lakója' Ditső BETHLEN GÁBOR Fejedelem! kinek nagy nevedet bőv hálával említi a' két Testvér Haza, emlékedet tisztelik a' külföldi Népek: lebegj ezután is, mint egyg Nemtő kedves Magyar Hazád' 's Famíliád' Egén, mint hajdon Kástor' és Pollux, vezér csillagai a' Görögök' Egén: fenn

marad nagy neved örökre nállunk, mert az minden jó Magyar Hazafinak szívébe van bé írva, és azt mint egygy Nemzeti Magyar Dalt egygyik ember nyom a' másiknak száj-ról szájra fog által adni: légy védő a' Ma-ros' Tempéjén a' Mu'sáknak e' honnyában, légyen képed palládium Hazánk' szent Tem-plomában. — Te kit Jóltévőmnnek, Nevelőm-nnek, Atyámnak méltán szollithatlak, fogadd-el hív Unokáid' nevében töllem ezen tiszta hazafiui érzésből mondott készületlen hála-áldozatot, majd egygykor én is, lerásván e' por hajlékot, készültebben megyek elődbe, 's engedj meg nékem, ha reszkető ecsetem idomtalanúl képed' elhibázta, bajos a' nap-palt éjtszaka festeni. — Botsáss meg hogy ér-demidről darabolva szollék. — Végre pedig így köszöntlek!

„Idvez légy az örök ró'sák'
 „Szakadatlan Tavaszszában!
 „Idvez légy a' ditső Lelkek'
 „Halhatatlan árnyékában !!

Elmondám.

Áldják Ötöt tetteiben ?

'S be szép Trophoeum, ezek!

Ha az anya egy sóhajtást

Küld ide gyermekéhez,

Azzal együtt az atya mást

Küld a' BETHLEN' lelkéhez! —

Mert hól Hazám' reményei

Formálódnak, oh! be sok

Édes atyák' örömei

Nyílnak, 's lésznek virágzók. —

Be szép egy koronás Főnek

Ha szive is atyai,

Mert oda sok szenvedőnek

Jutnak el panaszszai!

Milliókat bódogíthat,

Van eszköz a' kezében,

Szenvedőket vigasztalhat,

Isten ember' képében ;

Mert a' Nemzet' kontójára

Kiontott vér patakok,

Eltemetik sirmódjára
Emléketek Hodolók. —

És az érdem' oszlopára
Be más tettek iratnak,
Majd a' mikor utóljára
Titeket el siratnak!

*

*

*

Mig a' Nagyok' indulatja
Nem engedte a' Törvénynek,
Be siralmas állapotja
Vala egykor Erdélynek!

A' Nemzet' vére ásztotta
Édes Hazám' jó földét,
Az ellenség pusztította,
'S rab lántzra fűzte népét —

Sirtak a' Magyar' szemei,
Mindenütt romlást szemlélt,
Üldözték a' sors' kezei,
Zivatarban, vérben élt —

'S a' fél hóld' bús világával
Egy szomorú éjjelben,
Vívott a' Magyar sorsával,
A' siralmas Erdélyben —

Nem vólt óltára Istennek,
A' nyögés vólt Imádság!
Nem hajléka az embernek,
Nem vólt törvény, szabadság!

Minden mező pusztán állott,
Már rab vólt a' lakóssa,
'S annak is ki haza szállott
Inség lett a' gyilkossa —

De a' sors' boszszuállása
Nem tipor le egészben,
Egy egy kis vigasztalása
Még meg marad a' szívben!

Már a' Magyar' inségének
Tünni kezde éjjele,
Mikor más Népek' fénnének
Kiderült vólt reggele —

És a' Magyar hajnalában
Tavasz kezde viritni,
Mert HATTYUK jöttek honnyában
Békességet hirdetni: —

Mint az elpusztult Természet
A' komor tél' fagyában,
Íllyen vólt Erdély, 's a' Nemzet,
A' dúló sors' markában —

De mint az a' Kikelettel
Hogy kap újra életet —
Midön hegy, völgy, ligetekkel
Hangozzák az örömet —

BETHLEN-nel ki tavaszodék
Erdély' sorsa végtére,
Örömben vólt minden vidék,
A' jó rend vissza tére!

Mikor a' sok győzedelem'
Terhében el fáradott,
Atya, Király, Fejedelem
Honnyába vissza szállott;

A' Nemzet' boldogságáról
Gondoskodott szívében,
'S annak mennyei javáról,
Tanátsot ült lelkében,

Látta a' bölts Fejedelem,
Hogy a' vér zivatarok'
Bus éjjében az értelem'
— Szikrái be haldoklók! —

Látta hogy vitéz karjával
A' Magyar, — de békében
Nem lehet soha sorsával,
Mig nem bóldog lelkében —

Oh! mert külső alkotása
Akármelyik Nemzetnek
Árnyék — ha nints formálása
Ott a' szívnek- 's léleknek — !

Törvénytől való félszedben
Virtusod tsak vétket fed
Ember! ha nints kebeledben
Jó Lelkiesméreted —

Kétes Lelked' boldogsága
Mikor kéttség felleg fed,
Ha nintsen tiszta világa,
Mely éleszsze reményed ! —

Terem a' föld örömeit,
Ámbár tseppenként osztja,
De a' sors a' szenvedőket,
Azoktól is meg fosztja —

'S akkor ha szebb Kikeletnek
Reménye nem vólna itt,
Tám a' szív e' bús életnek
Nem birná szenvedésit —

Egy jobb Hazá' reményiért
A' hajjal szembe szálni —
A' Virtusnak szent becsiért
A' szenvedést ki álni: —

Ez az erköltsnek világa,
Melynél bátran mehetünk —
Ez a' lélek szabadsága,
Mellyel nagyok lehetünk. —

Szegény Magyar Keletről jött
Még is hajnalt nem látott,
Mert a' bal sors üldözte őt'
'S mindég éjben baktatott —

Honnyot keresett magának
'S meg is lelte végtére,
Mikor bé ért Dátziának
Kellemetes völgyére.

Jó földet nyert jó hazával
De ötet a' böltesség
Nem éleszté világával,
Meszsze vólt a' hajnal még ;

Mert békében nem lehete,
Kardján szunnyadt, azzal kelt —
Üldözte a' sors' vad keze
Zivatarban, vérben élt —

Ha egygy két jó Fejedelem
Alatt ki is hajnallott,
De a' Lélek' és Értelem'
Világa még ködhen vólt! —

Lassan lassan a' viharok'
Vészsze le csendesüle,
'S tiszta fényben a' Magyarok'
Napja is ki derüle —

Hálá! bár mi későre is
A' bölcsesség' hajnala
Derült a' Magyar földre is,
Mikor másutt dél vala!

BETHLEN nel az arany idő
A' Magyart lelkesittä —
Szívében egy jobb jövődö'
Reménysége enyhittä —!

A' békesség' Templomában,
Jártak most az emberek,
Minden bóldog vólt Honnyában,
Függöttek a' fegyverek —!

Már a' Lélek' szebb hazája'
Vágyódása ébredett,
'S az erköltsök' systémája
Új formában öntetett.

A' Lelkiesméret' szava
Villámlott a' bűn éjben,
Hogy az ember' leg főbb java
Nints itt másutt, tsak ebben —

Eggy Főbb Való' személlyesse,
Hogy a' cselekedetet
Igazán meg ítélhesse,
'S tanú hogy lesz szebb élet —

Hól a' szenvedő' könnyei
A' bű' barázdájából
Ki kelvén, leszsz örömei'
Aratása azokból!

Új lételt kap hát a' Nemzet
A' BETHLEN kormányában,
Enyészni kezd lelke' rémzet
Sötéttsége honnyában —

Imádság' új óltárai
Szenteltetnek Istennek,
Nevelő-házak' falai
Emelkedni kezdenek!

Igy lett Erdély' Áthénája
E' nemzetí Oskola,
Hogy így minden sötét' tája
Derüljön ki általa: —

Éppen Május' hónapjában
Mikor virít a' Kelet;
Éledt a' Nemzet' szavában
Ez a' plánta Intézet —

BETHLEN' atyai szavait
A' Nemzet helyben hagyta,
Ő feláldozta javait,
'S ígérte hogy leszsz Attya —

Mert az élet' örömeit
Örökösben nem érte,
Édes Hazám' reményeit,
Ölelte hát érette!

Jóbb örököst nem hagyhatott;
'S örökséget sem jobbat,
A' Nemzet-test lételt kapott,
'S mit hagyhatott nagyobb?

Örökösse, 's öröksége
Tsak akkor enyészik el,
Mikor a' sors' dühössége
El törli a' Nemzettel: —

A' Mu'sák ' első lakását
Maga mellé rendelé,
Hogy érezze újjulását,
Mindég mikor szemlélné. —

Fejérvárra befogadá
Fejedelmi lakhelyébe,
De a' fatum kitagadá
Tsak reménység' fejébe —

Jaj! mikor az édes Atya
Dől ki — ott a' ház'tája
Vóltakép' nem sirathattya
Mit vesztet, 's mi vár rája:

Ez a' magyar Mu'sa' képe
A' BETHLEN' esetével,
Mikor arany korba lépe,
Vivni kezdé sebével: —

Jéru'sálem! Jéru'sálem!
Most a' vándor' botjára
Támaszkodva, a' kegyelem'
Bus parantsolatjára;

A' Tanító Tanitvánnyal
Minteggy számkivetve vólt —
Mig a' végzés szent jobbával
Ide-szállást parantsólt —

Nagy Enyed vólt Itakája
A' Mu'sáknak végtére,
Hála! hogy rongált sajkája
Itt bóldog partra ére. —

A' Mu'sáknak e' tájéknál
Szebbet nem választhatott
APAFI, mikor Földvárnál —
BETHLEN-nel táborozott —

Jól, oh igen jól tanátsolt
Mindenben jól tanátsló
BETHLEN JÁNOS, mikor így szólt:
Enyed Mu'sáknak való! —

Nem alázok — nem emelek —
Egyet alá, a' mást fel,
De nem sok vidéket lelek
Annyi kedves képekkel;

Egy kis mássa ez Hellának
Hól mindenütt serkentő
Tárgya vagyon a' Mu'sának,
Ha lelke is teremtő —

A' vidéknek báj fekvése'
Kellemeit emeli
A' Marosnak hömpölygése,
Mely szinte meg kerüli! —

Szép a' vidék, szép magában,
De sokkal szebb az, hogy a'
Hagyományok' köz pontjában
Vagyon e' Fő Oskola! —

Nem vóltak BETHLEN' javai
Meg vonva a' köz-jótól —
Áldva légyenek hamvai,
Minden igaz Magyartól —

Ezer Hatszáz Tizenhárom,
'S Huszankilentz közt miket
Vitt véghez, ritka embernyom
Lát oly nemes tetteket: —

Rövid idő, de sokat tett,
'S ha a' mérő' fontjában
Tézszerűk — ugy ő ezereket
Élt ditső kormányában —

BETHLEN után Erdély' ege
Hól derült, hól ködös vólt,
Mig a' Német' böltsessége
'S óltalma alá hajólt —

'S hálá eddig kormányában
A' Magyar is alatta
Bóldog vólt édes honnyában,
'S csendességben lakhata —

Most is Thronuson Atya ül
FERENTZ, éljen sokára,
Ki munkás szivvel egyedül,
Tsak a' Nemzet' javára! —

Egy szép kép' rajzolatjához
Kezdtém vólt, de etsetem
Tsekély, hogy azt virtussához
Méltóképp' le vehessem —

Mester kéz kell — 's nem tehettem,
Én a' főbb vonásokat
A' mint lehetett levettem,
Láthattátok azokat! —

Sokszor hívutt a' jel szózat
Tartozásra engemet,
Teljesítettem azokat,
'S ma tészem a' szebbiket:

Hogy az Ifjúság' szívének
Mint képpesse szólhatok,
És a' BETHLEN emlékének
Egy koszorút fonhatok —

Egy nefelejts tsak magában,
Mellyen a' sziv' hálája,
Öröm könnyek' záporában
Emelkedik hozzája! —

Kedves a' mi kebelünknek
Nagy érdemü Halgatók!
Hogy buzgó tiszteletünknek
Hiv tanúi vóltatok —

Az esztendő' szakaszszában
Mikor minden éltet kap,
Légyen mindég Tavaszszában
Néktek kedves ez a' nap —

Ugy is soknak szeretete'
Záloga mosolyog itt,
'S e' boldog hely' tisztelete,
Meg érdemli érzésit! —

Én Erdélynek akár mellyék
Táján — majd ha el mégyek,
Nem felejtem hogy egy emlék
Sóhajtással hiv légyek: —

Itt formáltam ki lelkeimet,
BETHLEN szerzé hogy ebben,
Nyerjem meg jobb lételemet,
Légyen bóldog Mennyekben —

Adja Isten boldogságát
Nemzetemnek mindenben,
Hogy bajjal szerzett országát
Birja mindég békében —

Adjon Isten erköltsének
Nevekedést — épiséget,
Adjon a' Nemzet' testének
Virágzást, egészséget —

Légyen vallása szivének,
Lelkének tudománya,
Ditsértessék gyermekének
Erköltsiért az Anya, —

Hogy ép magzatot adhasson
Az erkölts' műhelyében,
'S ki formálva szolgálhasson
A' Haza' szent ügyében —

Ép fiai 's leányai
Bóldog pár lehessenek,
Hogy Hazám' véd angyalai
Ezektől szülessenek! —

Igy a' Nemzet-test' ereje
Óriási lételt vesz,
Bóldogsága, szerentséje
Igy még arany korban leszsz —

Áldás légyen jó földében,
Teremjen mindeneket,
Mint Szaturnus' idejében,
Mig nem látott vétkeket —

Ki használ egy Tanitónál
Több jóval a' Nemzetnek?
Ki a' lélek' világánál
Bóldogítója ennek —

Érezzük ezt jó Tanitók!
Adjon az Ég Tinéktek
Áldást, erőt — ez hozzátok
Hálája az egésznek —

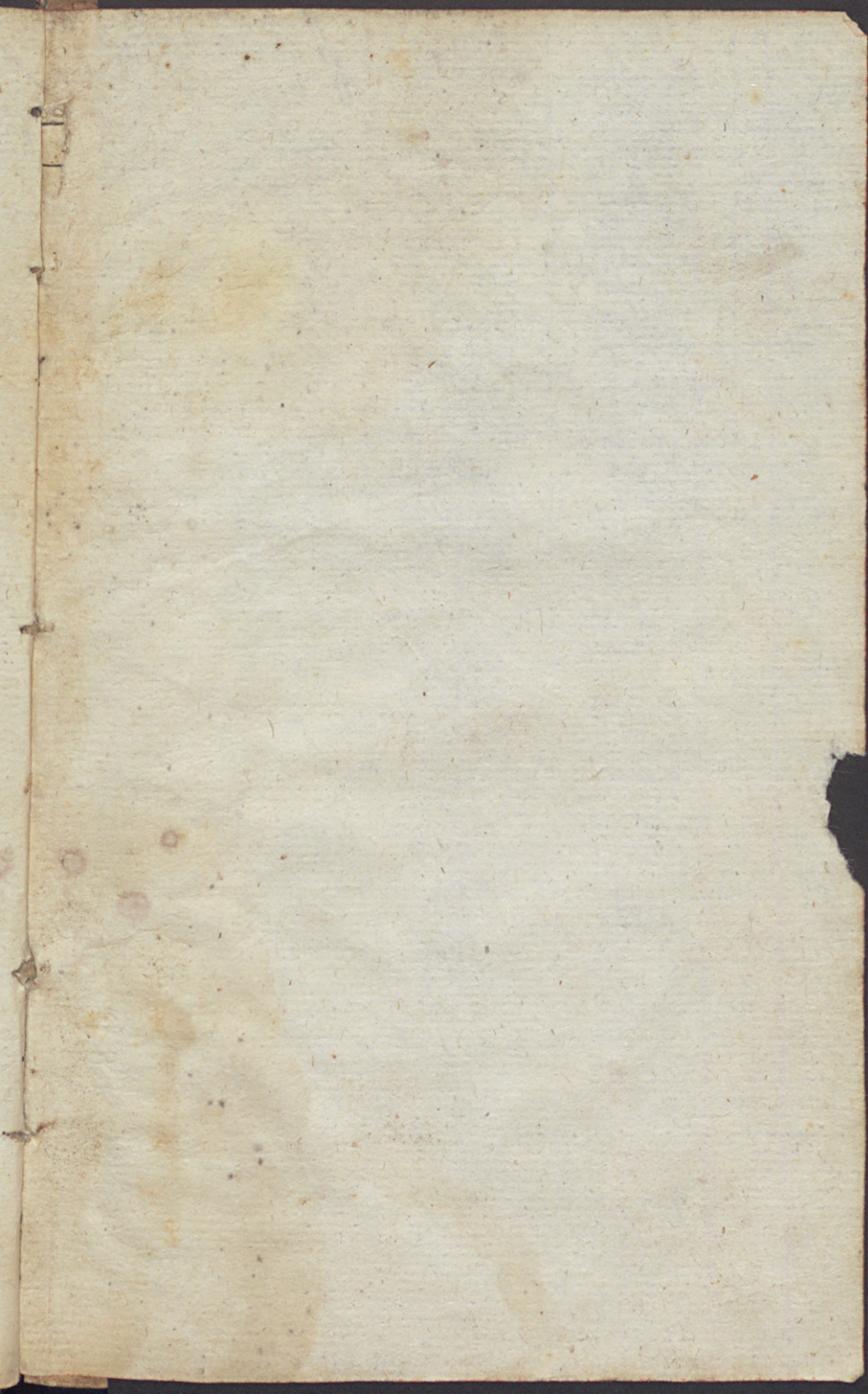
Adja Isten e' Hellyet itt
Mind illyenek birhassák,
Hogy a' Haza' reménnyeit,
Nagyokká formálhassák —

* 109 *

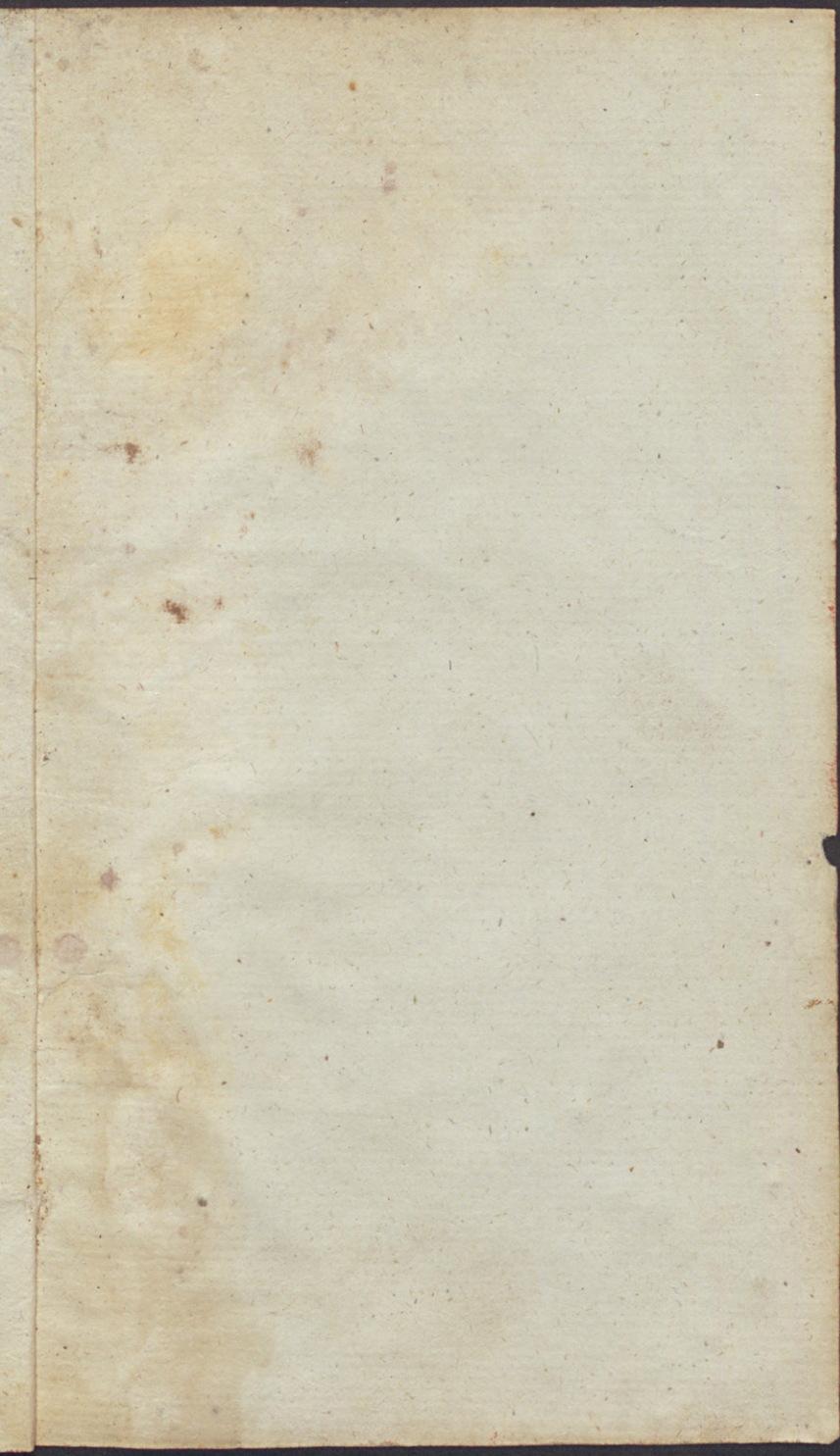
Az érzés' simphoniája,
Melyben szólnak a' hangok —
Légyen emlék' koronája
Ifjak! én el halgatok! —

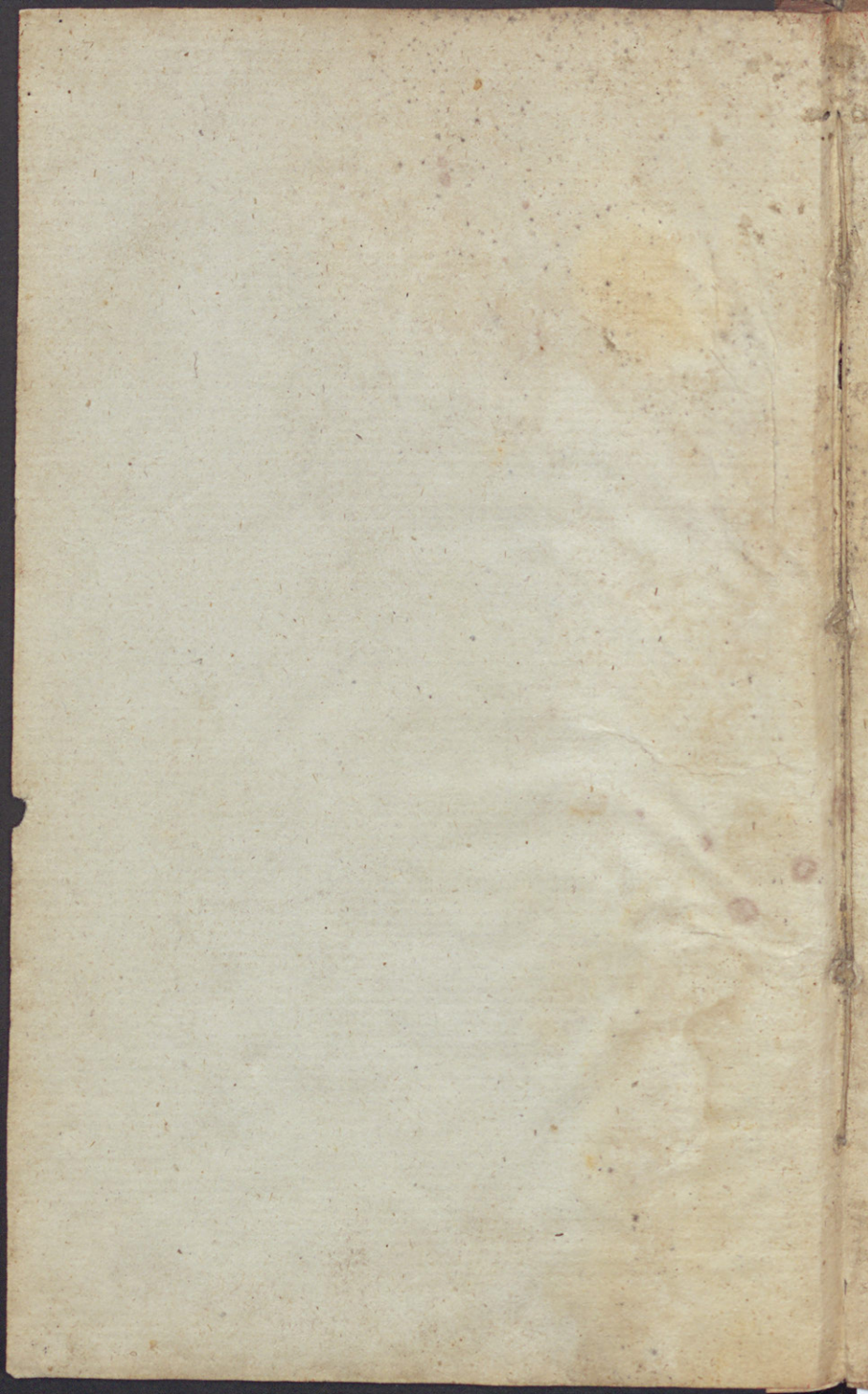
—
—
—
—

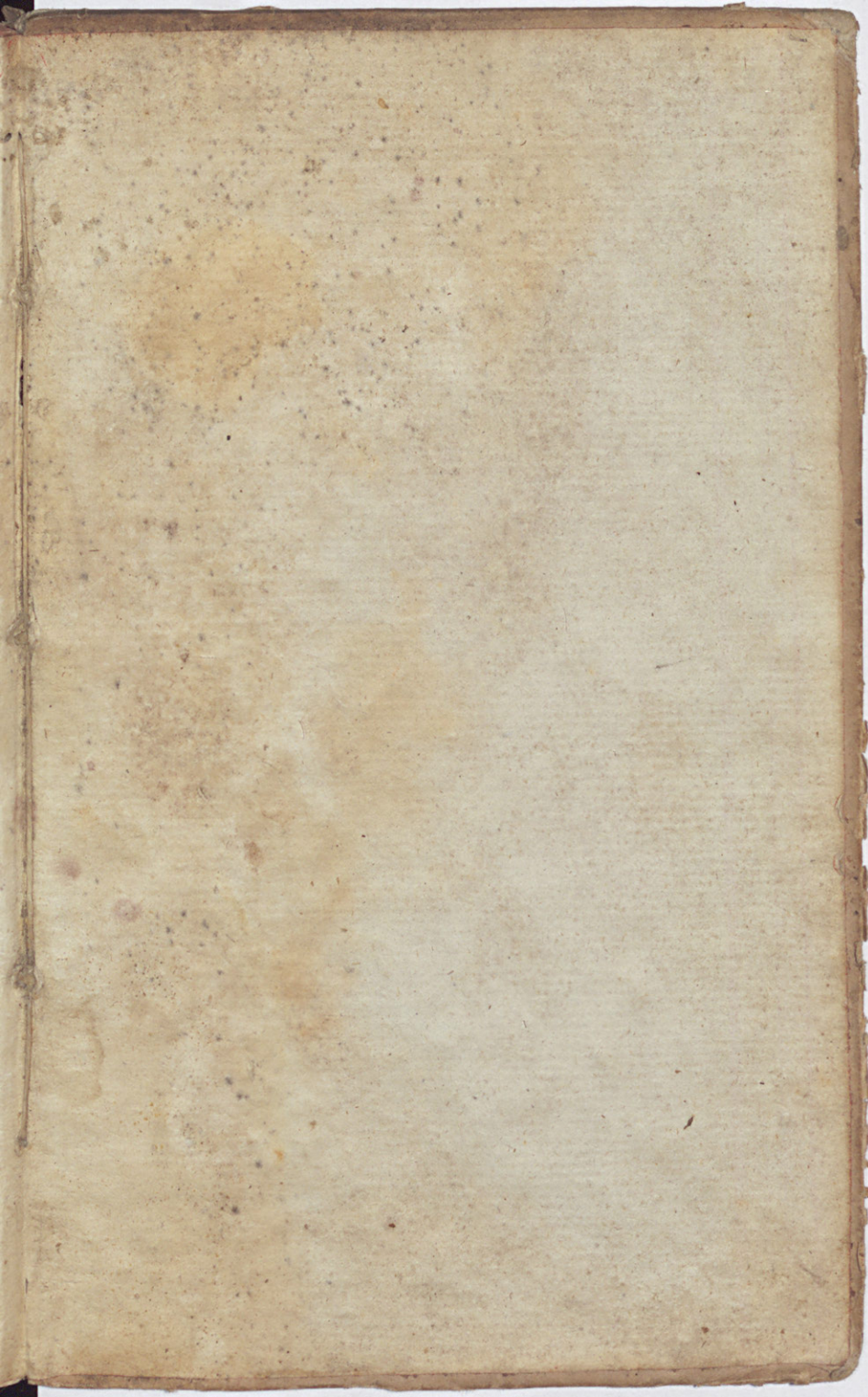

Nyom. at'atott Nagy Eny. Lca.

1852.